

‘Estafettegezin’

Een afstudeeronderzoek naar de betekenis die
gezinnen en de professionals geven aan de methode
‘Estafettegezin’

H. Dijk - K. Evink - L. van der Horst - D. Veldkamp
Afstudeeronderzoek MWD & SPH

Opdrachtgever: Agathos
Gereformeerde Hogeschool, Zwolle

Onderzoeksrapport

‘Estafettegezin’

Een afstudeeronderzoek naar de betekenis die gezinnen en de professionals geven aan de methode ‘Estafettegezin’.

Juni, 2014

Herbert Dijk, Klarinda Evink, Lisanne van de Horst en Diana Veldkamp
Centrum voor Samenlevingsvraagstukken
Gereformeerde Hogeschool, Zwolle
Beoordelaars: B. Dijkman – Dijkstra en drs. F. Bredewold

In opdracht van Agathos
Begeleider: D. van der Welle en M. van der Dussen

Inhoud

Woord vooraf	4
Samenvatting.....	5
Hoofdstuk 1 – Inleiding	7
1.1 Aanleiding onderzoek.....	7
1.2 Theoretisch kader.....	9
1.2.1 Landelijke ontwikkelingen van AWBZ naar Wmo	9
1.2.2 Methode ‘Estafettegezin’ als reactie.....	11
1.2.3. Professionals en Agathos.....	13
1.2.4 Wat vinden de gezinnen?	15
1.3 Doelstelling, vraagstelling en deelvragen.....	19
Hoofdstuk 2 – Onderzoeksmethoden	20
2.1 Inleiding	20
2.2 Algemene opzet.....	20
2.3 Diepte-interview	20
2.4 Focusgroep	22
2.5 Validiteit en betrouwbaarheid	24
2.6 Methodische verantwoording.....	26
2.7 Analysemethode.....	27
Hoofdstuk 3 – Resultaten	28
3.1 Inleiding	28
3.2 Resultaten.....	28
Hoofdstuk 4 – Conclusies & aanbevelingen	39
4.1 Inleiding	39
4.2 Conclusies.....	39
4.3 Aanbevelingen.....	41
4.4 Discussie	43
Bibliografie	46
Bijlage I – Begripsafbakening	50
Bijlage II – Diepte-interviewschema volwassenen.....	52
Bijlage III – Diepte-interviewschema kinderen.....	53
Bijlage IV – Interviewschema focusgroep	54
Bijlage V – Informatiebrief gezinnen	55
Bijlage VI – Informatiebrief professionals	56

Woord vooraf

Voor u ligt het onderzoeksrapport van Herbert Dijk, Klarinda Evink, Lianne van de Horst en Diana Veldkamp. Klarinda en Lianne gaan afstuderen aan de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening. Herbert en Diana gaan afstuderen aan de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. Met dit onderzoek gaan we gezamenlijk afstuderen aan de opleiding Social Work van de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle.

Via het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken zijn wij bij betrokken geraakt bij het onderzoek 'Estafettegezin'. Dit onderzoek is geschreven naar aanleiding van het opzetten van de nieuwe methode 'Estafettegezin'. Agathos kiest er in deze methode voor om gezinnen met een hulpvraag te koppelen aan 'ervaringsdeskundige' gezinnen die verder zijn in het hulpverleningsproces. In het verleden heeft Agathos signalen opgevangen dat er een gemis is op het gebied van ervaringsdeskundigheid in de hulpverlening. Naast dit gemis was de transitie van de AWBZ naar de Wmo een motivatie om deze methode te ontwikkelen. Binnen deze methode wordt de nadruk gelegd op de kracht van de gezinnen. Dit onderzoek heeft onze interesse getrokken. Door dit onderzoek kunnen wij actief meedenken op een manier waarop Agathos kan anticiperen op deze ontwikkelingen. Daarnaast heeft Agathos baat bij ons onderzoek, omdat zij de resultaten kunnen meenemen voor verdere uitwerking van de nieuwe methode.

We willen graag alle respondenten bedanken voor hun medewerking en Agathos voor de verkennende gesprekken. Daarnaast willen we Dirmia van der Welle en Marjon van der Dussen vanuit Agathos en Beatrijs Dijkman – Dijkstra en Femmianne Bredewold vanuit de Gereformeerde Hogeschool bedanken voor hun betrokken houding en begeleiding.

We wensen u veel leesplezier toe.

Samenvatting

In opdracht van Agathos hebben wij dit onderzoek naar de pilot 'Estafettegezin' uitgevoerd. Binnen de Ambulante Hulpverlening ontvingen zij het signaal dat er door professionals en cliënten een gemis aan ervaringsdeskundigheid ervaren werd. Naast een gemis aan ervaringsdeskundigheid is er een behoefte aan anticipatie op de veranderingen die gaande zijn rondom de transitie van Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Hierdoor zal er waarschijnlijk minder geld beschikbaar zijn voor de hulpverlening. Daardoor zal de professional vermoedelijk een meer ondersteunende rol gaan vervullen, in plaats van een begeleidende of zorgende rol. De regering vraagt met deze transitie een mentaliteitsverandering bij burgers. Burgers moeten mee gaan bewegen in de participatiemaatschappij. Daarvoor is nodig dat zij hun verantwoordelijkheid nemen om hun medeburger bij te gaan staan in situaties waar hulpverlening niet per se noodzakelijk is. Door een methode als 'Estafettegezin' speelt Agathos in op zowel de veranderingen voor de professional als de nieuwe taken van de burger. Binnen deze methode wordt er een gezin (deelnemend gezin) aan een ander gezin gekoppeld dat verder is in het hulpverleningsproces (estafettegezin). De gezinnen hebben een vergelijkbare hulpvraag. Er wordt gebruik gemaakt van ervaringsdeskundigheid.

De centrale vraagstelling van ons onderzoek is: "Welke positieve en negatieve betekenis geven het deelnemend gezin, het estafettegezin en de professional aan het werken met de nieuwe methode 'Estafettegezin'?" Voor de uitvoer van ons onderzoek hebben wij gekozen voor diepte-interviews en een focusgroep. Hierin staat de beleving van de respondent centraal. Naar aanleiding van ons onderzoek hebben we conclusies getrokken die betrekking hebben op de methode 'Estafettegezin'. Herkenbaarheid blijkt een belangrijk element te zijn bij het maken van een match tussen gezinnen. Wanneer er herkenbaarheid is, zorgt dit voor een klik tussen de gezinnen. Daarnaast zorgt het voor een positieve bijdrage in het leerproces. Gezinnen vonden het fijn om te kijken naar problematiek van het andere gezin. Deze herkenbaarheid kan helpen om afstand te nemen van een eigen situatie en de problematiek te relativiseren. Volgens de literatuur is er een risico aanwezig bij het inzetten van ervaringsdeskundigheid. Gezinnen zouden namelijk kunnen terugvallen in hun eigen problematiek (Boevink, Plooy, & Rooijen, 2006). Dit risico wordt door respondenten onderschreven, maar uit ons onderzoek is niet gebleken dat dit ook daadwerkelijk voor is gekomen.

Naast het feit dat herkenbaarheid positief bleek te werken tijdens de pilot, bleek ook dat gezinnen het prettig vonden dat het andere gezin niet te ver bij hen vandaan woonde. Hierdoor kregen zij het gevoel dat zij iemand in de buurt hadden waar zij op terug konden vallen.

'Estafettegezin' gaat uit van modelleren en gesitueerd leren. Modelleren bleek niet van toepassing te zijn, omdat het plannen van gezinsmomenten moeilijk te realiseren was. Hierdoor kon er niet geobserveerd worden tijdens de gezinsmomenten, wat nodig is voor modelleren (Rigter, 2005). Gesitueerd leren bleek wel van toepassing te zijn, omdat de gezinnen afspraken maakten binnen hun eigen context (Bransford, Brown, & Cocking, 2000).

De methode gaat uit van een gelijkwaardige relatie tussen de gezinnen. Gebleken is dat gelijkwaardigheid maakt dat de gezinnen een wederkerige relatie op kunnen bouwen. Gezinnen vinden het prettig dat zij ook iets voor een ander kunnen betekenen. Dit vergroot hun gevoel van eigenwaarde. Uit de diepte-interviews en de focusgroep is gebleken dat elke professional de methode op zijn eigen manier introduceert. Een mogelijke oorzaak hiervoor is het gebrek aan richtlijnen om de pilot vorm te geven. Zowel de professionals als de gezinnen hebben behoefte aan richtlijnen om de contactmomenten vorm te kunnen geven. Teveel structuur vergroot de druk bij gezinnen, terwijl te weinig structuur verwarring veroorzaakt. Het werken aan doelen biedt op dit moment de enige structuur.

Naar aanleiding van de bovenstaande conclusies, hebben wij de volgende aanbevelingen geschreven voor Agathos die zij kunnen gebruiken om de methode verder uit te werken.

1. Focus verleggen

De focus van de methode 'Estafettegezin' is gelegd op het matchen van een gezin met een ander gezin. Bij alle matches bleek het plannen van een gezinsmoment moeilijk te realiseren. Onze aanbeveling is dat de focus van de methode verlegd moet worden. In plaats van dat gezinnen aan elkaar gekoppeld worden, zou een individu met een hulpvraag aan een individu die al verder is in deze hulpvraag gekoppeld kunnen worden. Een passende naam hiervoor zou zijn: 'Estafette op maat'.

2. Match op maat

We hebben gezien dat de gezinnen verschillende verwachtingen hadden van de pilot. Het lijkt ons goed om vooraf deze verwachtingen te bespreken met het deelnemend gezin. Op basis van deze verwachting kan er gezocht worden naar een match met een estafettegezin.

3. Verweven met persoonlijk traject

Gezinsleden hebben aangegeven dat ze naast de methode 'Estafettegezin' een persoonlijk hulpverleningstraject bij Agathos hebben lopen. Deze combinatie ervaren ze als intensief. Ze gaven aan dat de methode meer verweven zou kunnen worden met het persoonlijk hulpverleningstraject. Dit verweven zou de intensiviteit van verlagen en het leerproces stimuleren.

4. Reader professionals

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de pilot door de professionals op verschillende manieren is uitgevoerd. Teveel structuur maakte bij gezinnen dat zij een te grote druk ervoeren bij het werken met de methode. Te weinig structuur gaf onzekerheid. Het is daarom aanbevolen om een reader te schrijven, die de professional richtlijnen biedt om de methode toe te passen.

5. Reader gezinnen

Net als voor de professionals, raden wij aan om voor de gezinnen een reader te maken. Deze reader kan handvaten bieden aan de gezinnen om invulling te geven aan de methode. Er zouden praktijkvoorbeelden in kunnen staan, waaruit gezinnen inspiratie kunnen halen om het traject en de contactmomenten vorm te geven.

Hoofdstuk 1 – Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding voor het onderzoek beschreven. Allereerst zal er een typering van de opdrachtgever worden gegeven. Hierna zal het knelpunt en de behoefte beschreven worden, gevolgd door de geschiedenis van het knelpunt. Vervolgens beschrijven wij een theoretische inleiding die zal uitmonden in de doelstelling, centrale vraagstelling en deelvragen van het onderzoek.

1.1 Aanleiding onderzoek

Typering van de opdrachtgever

Om een beeld te krijgen van de opdrachtgever van het onderzoek, geven wij hier een korte typering van de organisatie Agathos. Zij is een reformatorische zorgorganisatie met een breed dienstenaanbod en valt onder de Leliezorggroep. Haar werkveld strekt zich uit van Zeeland tot op de Veluwe. De missie van Agathos komt voort uit de Bijbel. Dit is hun grondslag voor het verlenen van de hulp- en dienstverlening welke wordt verwoord in het Bijbelboek Galaten 6 vers 10: “Laten we dus, in de tijd die ons nog rest, voor iedereen het goede doen, vooral voor onze geloofsgenoten”. Agathos is het Oudgriekse woord voor 'goed doen'. De organisatie beoogt het goede te zoeken voor iedereen, in vorm van zorg en diensten vanuit christelijk perspectief. Zij biedt Intensieve Ambulante Hulpverlening aan kinderen, jongeren, volwassenen en gezinnen die stagnaties ervaren in hun dagelijks functioneren door psychische en/of psychosociale problematiek. Het doel van de hulpverlening is om de zelfredzaamheid van de cliënten te vergroten en ondersteuning te bieden. Naast de Intensieve Ambulante Hulpverlening biedt Agathos:

- ✓ Hulp bij huishouden
- ✓ Persoonlijke verzorging
- ✓ Verpleging
- ✓ Palliatieve Zorg

Agathos kent vier kernwaarden bij het vormgeven van de hulpverlening, te weten: betrouwbaar, bereikbaar, beschikbaar en betrokken (Agathos, 2013).

Aanduiding knelpunt en behoefte

Wij beschrijven het knelpunt en de behoefte waar ons onderzoek uit ontstaan is. Wij spitsen ons in het onderzoek toe op het knelpunt ‘gemis van ervaringsdeskundigheid’. Agathos heeft het signaal opgevangen dat haar medewerkers de behoefte hebben om zich tijdens de hulpverlening te richten op het inzetten van ervaringsdeskundigheid. Professionals van Agathos merkten dat er sprake is van een afstand tot de cliënt die door deskundigheid tot stand lijkt te komen. Een professional reageert namelijk vanuit deskundigheid en niet uit eigen ervaringen. Cliënten gaven aan dat zij zich minder begrepen voelen door een professional als deze geen vergelijkbare ervaring heeft doorgemaakt. Professionals gaven aan dat het hen zinvol leek om gezinnen met vergelijkbare problematiek aan elkaar te koppelen, zodat een ervaringsdeskundig gezin als voorbeeld zou kunnen dienen voor een deelnemend gezin. Echter was deze manier van werken niet mogelijk in de vorm van de huidige (ambulante) hulpverlening van Agathos.

Een ander knelpunt en tevens directe aanleiding, is de overheveling van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Het ontstaan van deze overheveling en de gevolgen hiervan lichten wij toe in 1.2.1. Deze overheveling heeft grofweg gezegd twee kanten: een financiële kant (transitie), maar ook de kant van het gedachtegoed (transformatie). De transitie heeft een duidelijke begin- en einddatum. Vanaf 2015 zijn gemeentes verantwoordelijk voor de indeling van de zorg. Bij de transformatie is dit veel onduidelijker. Dit gaat over een inhoudelijke vernieuwing van cultuur en anders met elkaar omgaan (Bokseveld, 2012). Naast de bezuiniging wil de overheid meer bereiken; namelijk een transformatie in denken en doen bij de burger.

“De regering wil dat iedereen ‘mee kan doen’ in de samenleving. Met termen als ‘eigen kracht’ en ‘eigen verantwoordelijkheid’ probeert de overheid de burger over te halen om

tegelijkertijd het eigen leven op orde te houden en hulpbehoevende burgers te ondersteunen” (Kampen, Verhoeven, & Verplanke, 2013).

Dit mee doen, gaat volgens de auteurs gepaard met het nemen van eigen verantwoordelijkheid door de burger, voor zowel zichzelf als voor de ander. Hulpverlenende organisaties, zoals Agathos, worden straks gefinancierd vanuit de Wmo. Er is minder geld dan beschikbaar was vanuit de AWBZ (Panteia, 2013). Hierdoor zal Agathos hoogstwaarschijnlijk minder geld ontvangen om zorg te verlenen. Om hulpverlening te kunnen blijven bieden aan mensen die dit nodig hebben, zal er innovatief gedacht en gewerkt moeten worden. Er moet een andere manier van hulpverlening komen waarbij ‘eigen verantwoordelijkheid van de cliënt’ een grotere plaats krijgt in het hulpverleningstraject. Hiertoe moeten professionals niet langer handelen vanuit een zorgende rol, maar vanuit een begeleidende rol. Zo wordt de cliënt gestimuleerd om op zoek te gaan naar zijn ‘eigen kracht’ en zichzelf verantwoordelijk te voelen voor zijn hulpverleningstraject.

Er zijn verschillende negatieve gevolgen te benoemen naar aanleiding van de genoemde knelpunten. Door niet mee te gaan met de behoefte aan ervaringsdeskundigheid die de professionals en cliënten hebben aangedragen, mist Agathos mogelijk een kans om betere ondersteuning te bieden en de afstand tussen professional en de cliënt te verkleinen. Een negatief financieel gevolg van de transitie kan voor Agathos zijn dat zij niet gecontracteerd wordt door de gemeente. Zonder dit contract loopt Agathos haar inkomsten mis. Agathos heeft aangegeven dat zij minder, of geen begeleiding aan gezinnen kan bieden als de gemeente te weinig subsidie verstrekt aan de organisatie. Vanuit het perspectief dat de financiering zal plaatsvinden vanuit de gemeenten en de mentaliteit bij zowel de burger als bij de hulpverlener moet veranderen, zal de hulpverlening op een andere manier ingericht moeten worden. Het is noodzakelijk dat Agathos op de transitie en het gemis van ervaringsdeskundigheid leert anticiperen.

Van der Helm (2013) geeft in een documentaire van ‘Altijd wat’ een reactie op de transitie:

“Ik denk dat het heel goed is om mensen te stimuleren om zelf hun problemen om te lossen”. Daarna vervolgt hij: “Het [eigen kracht] is geen wondermiddel voor alles en iedereen en dat is het probleem. Eigen kracht is onvoldoende onderzocht en we weten niet bij welke groepen het kan werken” (NCRV, 2013).

Er is dus onvoldoende onderzoek gedaan naar deze manier van werken om aan te geven dat het werkzaam is. Wij willen onderzoeken of eigen kracht terugkomt als element binnen de methode. We zijn benieuwd of dit positief of negatief zou werken.

In deze paragraaf hebben wij het knelpunt en de behoefte beschreven welke de motivatie is voor dit onderzoek. Door de overheveling van de AWBZ naar de Wmo is er minder geld beschikbaar en wordt er gevraagd om de hulpverlening anders vorm te geven. De behoefte van Agathos is het inzetten van ervaringsdeskundigheid. Dit vraagt ook een andere manier van werken.

Ervaringen met ervaringsdeskundigheid

In deze paragraaf beschrijven wij de eerdere projecten die ondernomen zijn waarbij ervaringsdeskundigheid is ingezet. Hierdoor wordt inzichtelijk wat de eerdere ervaringen van Agathos zijn geweest. Vanuit het gedachtegoed van de Wmo, vraagt de overheid een transformatie in denken en handelen van burgers. Burgers moeten elkaar meer ondersteunen. Dit zal worden toegelicht in 1.2.1.

In 2003 is stichting Present opgericht. Deze stichting heeft de gedachte een brug te slaan “tussen mensen die iets hebben te bieden en mensen die geholpen kunnen worden” (stichting Present, z.d.). De stichting heeft in 2011 een project gedraaid waarbij een gezin een ander gezin ging helpen:

“Het effect van de vrijwillige inzet op het helpende gezin is positief, ze zien verantwoordelijkheden in de samenleving die zij willen oppakken. Dit project geeft hen een boost om andere, minder bedeelden te helpen.” ... “Het ontvangende gezin ervaart de vrijwillige inzet als waardevol, zij kunnen door deze hulp nu verder en zien dat zij worden gewaardeerd” (Pruisscher, Kloppenburg, Mol, Dijk, & Meints, 2011, p. 3).

Het gebruikmaken van een gezin om een ander gezin te ondersteunen, is van waarde geweest voor beide gezinnen bij stichting Present. Dit effect is ook wat Agathos hoopt te bereiken in het vormgeven in de hulpverlening met betrekking tot de Wmo.

Naast de bovenstaande positieve ervaring van stichting Present, heeft Agathos zelf ook een succeservaring opgedaan met het werken aan de hand van ervaringsdeskundigheid. In Ede heeft zij in 2013 een pilot uitgevoerd, waarbij kerkelijke vrijwilligers getraind werden om bestaande cliënten te ondersteunen. Hierbij namen zij een deel van de hulpverlening over. Uit deze pilot bleek dat er bereidwilligheid is om door eigen ervaringen iets te willen betekenen voor een medeburger. Waar de pilot in Ede draaide om een burger die een medeburger zou ondersteunen, draait de te onderzoeken methode om een gezin dat een gezin ondersteunt.

Door de genoemde overheveling van de AWBZ naar de Wmo zijn er minder financiële middelen beschikbaar en is er sprake van een nieuw gedachtegoed vanuit de overheid. Het is dus duidelijk dat er iets moet veranderen aan de huidige manier van hulpverlening. Eerdere projecten waarbij burgers zijn ingezet zijn succesvol gebleken, waardoor dit een waardevolle manier van de hulpverlening kan zijn.

1.2 Theoretisch kader

Inleiding

In het theoretisch kader gaan wij door middel van literatuuronderzoek, op zoek naar een voorlopig antwoord op onze centrale vraagstelling: *Welke positieve en negatieve betekenis geven het deelnemend gezin, het estafettegezin en de professional aan het werken met de methode 'Estafettegezin'?* De methode 'Estafettegezin' is ontwikkeld naar aanleiding van landelijke ontwikkelingen. Deze benoemen wij in paragraaf 1.2.1. Vervolgens lichten wij de methode toe in paragraaf 1.2.2. Hier beschrijven wij elementen uit de methode die van invloed kunnen zijn op de betekenis die zowel het deelnemend gezin als het estafettegezin geven aan de methode 'Estafettegezin'. In paragraaf 1.2.3 beschrijven wij de visie van Agathos. Verder beschrijven wij wat de gevolgen voor de professionals van Agathos zijn naar aanleiding van de nieuwe manier van werken. Tot slot beschrijven we vanuit de literatuur, wat de mogelijke uitwerking van de methode op de gezinnen is. Dit beschrijven wij in paragraaf 1.2.4.

1.2.1 Landelijke ontwikkelingen van AWBZ naar Wmo

De wet- en regelgeving in Nederland heeft invloed op de vormgeving van de hulp- zorgverlening (Lub, Sprinkhuizen, & Alblas, 2008). Om een indruk te geven hoe de situatie rondom wet- en regelgeving voor de zorg- en hulpverlening er de afgelopen decennia heeft uit gezien, schetsen wij hieronder kort een beeld van de verzorgingsstaat en de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Vervolgens beschrijven wij de overheveling van de AWBZ naar de Wmo.

Verzorgingsstaat en de AWBZ

Vanaf het eind van de 19^e eeuw stimuleerde de overheid het ontwikkelen van sociale voorzieningen voor de Nederlandse burger (Hoof & Ruysseveldt, 2004, p. 110). Vanaf de Tweede Wereldoorlog kreeg "de staat een hoofdrol toebedeeld in de realisering van zorg" (p. 271). Dit is het begin van de verzorgingsstaat. De verzorgingsstaat is een sociaal systeem waarbij de overheid zorg draagt voor het welzijn van haar burgers. Onder dit sociaal systeem valt de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Deze wet is in 1968 van kracht gegaan en was een verplichte volksverzekering. De AWBZ was inhoudelijk bedoeld voor het opvangen van de zware financiële lasten die ernstige, langdurige zieken niet zelf konden dragen (RVZ, 1997). Burgers die hulp nodig hadden van zorg- en/of hulpverleners, konden aanspraak maken op deze wet. De wet was allereerst exclusief bedoeld voor burgers in hoge nood. Echter, deze "sociale rechten worden geleidelijk ervaren als een recht zonder meer" (Veen, 2011). Hoe dit komt willen we graag toelichten, omdat dit inzichtelijk maakt waarom er een verandering noodzakelijk was in zowel wet- en regelgeving als de vormgeving van de hulpverlening.

Onhaalbare financiering

De verzorgingsstaat heeft verschillende ontwikkelingen doorgemaakt in Nederland. Deze ontwikkelingen kunnen in drie woorden worden samengevat, namelijk expansie, emancipatie en exploitatie.

- ✓ Expansie: De verzorgingsstaat breidt haar producten uit waarmee zij bescherming biedt aan de burger. De burgers doen steeds meer een beroep op deze producten. Deze toename is mede oorzaak van de verzorgingsstaat zelf: het aanbod aan voorzieningen roept deels de vraag naar deze voorzieningen op.
- ✓ Emancipatie: De producten van de verzorgingsstaat maken de burger autonomer. “Dit kan het beroep op arrangementen vergroten.”
- ✓ Exploitatie: “Exploitatie, ten slotte, heeft te maken met het feit dat burgers en hun organisaties steeds vanzelfsprekender gebruikmaken van de rechten die de arrangementen van de moderne verzorgingsstaat bieden” (Veen, 2011).

Doordat de burgers beter op de hoogte zijn van de beschikbaarheid van voorzieningen en hier ook meer gebruik van maken is in 1997 de AWBZ uitgegroeid tot “de grootste financieringsbron van de gezondheidszorg, zowel naar omvang als bereik” (RVZ, 1997, p. 12). Een gevolg hiervan was dat:

“De stijgende zorgvraag en de stijgende kosten van de zorg, gecombineerd met de te verwachten (dubbele) vergrijzing in de komende decennia, roept de vraag op naar de beheersbaarheid van de kosten voor de langdurige zorg” (Veen, 2011).

In de praktijk bleek de betaalbaarheid van de AWBZ niet financieel haalbaar. Daarom maakte in 2003 de overheid een begin met het terugbrengen van deze kosten (Bunthof & Visscher, 2005). De Wmo, die in 2007 van kracht is gegaan, is een maatregel van de overheid om kosten terug te brengen.

Participatiesamenleving en de Wmo

De Wmo vloeide voort uit de bovengenoemde ontwikkelingen binnen de verzorgingsstaat. Deze wet neemt delen van de AWBZ over. Het restant van de AWBZ betaalt dan alleen de zwaarste langdurige zorg, de wet Langdurig Intensieve Zorg (LIZ). Hieruit kunnen we concluderen dat de AWBZ weer exclusief wordt. De zorg- en hulpverleningsproducten die de Wmo aanbiedt, worden gefinancierd vanuit de gemeente. Ook de uitvoering van de Wmo is in handen van de gemeente (Rijksoverheid, 2013). Er vindt daardoor een verschuiving plaats van de verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid naar verantwoordelijkheid op lokaal niveau: de gemeente. De gemeente krijgt echter minder financiële middelen tot zijn beschikking om de zorg uit te voeren. Namelijk 15-25% minder dan nu vanuit de AWBZ beschikbaar is (Gemeente Houten, 2013). Doordat er minder geld beschikbaar is voor de zorg- en hulpverlening, wordt de beschikbaarheid van voorzieningen kleiner. In aanmerking komen voor de zorg- en hulpverlening wordt daardoor weer een luxeproduct. Hiermee komen we tot de kern van de veranderingen: burgers zullen eerst zelf op zoek moeten gaan waar eigen krachten en verantwoordelijkheden liggen, voordat zij in aanmerking komen voor zorg- en/of hulpverlening (Brink, 2013). Van de verzorgingsstaat transformeert Nederland in een participatiesamenleving (Rensen & Bool, 2014). Dit zullen we hieronder toelichten.

Wederkerigheid en mentaliteitsverandering

Hierboven beschreven wij dat zorg meer een luxeproduct wordt. Alleen wanneer de burger niet in staat is om volledig deel te nemen aan de samenleving en ook het sociale netwerk hierbij niet voldoende kan helpen, kan bij de gemeente ondersteuning gevraagd worden. De onderlinge betrokkenheid, de sociale cohesie moet versterkt worden door professionals die ondersteuning gaan bieden (Ewijk, Spierings, & Wijnen-Sponselee, 2007, pp. 154-158). Ewijk, Spierings en Wijnen-Sponselee stellen dat, voordat burgers ondersteuning mogen vragen aan de gemeente, zij eerst moeten kijken of zij steun kunnen vinden in informele netwerken. Jager-Vreugdenhil zegt hierover:

“Steeds vaker moet ondersteuning vanuit informele netwerken komen” (2012, p. 4).

Ook Bos, Wekker en Duyvendak (2013) onderbouwen dit standpunt en benoemen hierbij dat er een transformatie in denken en handelen nodig is, zij noemen dit mentaliteitsverandering.

“Voor ‘gebruikelijke zorg’ moeten burgers voortaan aankloppen bij medeburgers – desnoods een heel stel deuren verderop – en die moeten dan ook thuis geven. Dat is de gewoonste zaak van de wereld, suggereert de overheid, maar het vergt een drastische mentaliteitsverandering” (Bos, Wekker, & Duyvendak, 2013, p. 151).

De beschikbaarheid van sociale voorzieningen werd door burgers als vanzelfsprekend ervaren (Stolk & Wouters, 1982). De burger moet begrijpen dat de beschikbaarheid van voorzieningen niet vanzelfsprekend is. In plaats van voorzieningen aan te spreken, moeten de burgers eerst kijken wat zij zelf of hun omgeving kan doen als zij problemen of moeite ervaren. Dit vraagt een omslag in denken.

Het volgende citaat laat zien dat de veranderingen niet alleen een financiële kwestie is, maar dat er ook een gedachtegoed gepaard gaat met de transitie van de Wmo:

“Financiële prikkels voor burgers en uitvoerders spelen een belangrijke rol in het nieuwe paradigma [Wmo], maar zijn geen doel op zich. Het doel is immers de collectieve en publieke verantwoordelijkheid zodanig vorm te geven dat verzorgingsstatelijke arrangementen mensen zo goed mogelijk faciliteren om maatschappelijk te participeren en om zo veel mogelijk zelf verantwoordelijkheid te dragen. Belangrijk hierbij is het beginsel van wederkerigheid. Niet bescherming staat centraal, maar een verantwoord evenwicht tussen collectieve verantwoordelijkheid en individuele rechten en plichten” (Veen, 2011).

Dit citaat geeft weer wat er wordt nagestreefd in de nieuwe methode ‘Estafettegezin’. Er wordt namelijk een evenwicht nagestreefd waarbij de gezinnen worden aangesproken op hun verantwoordelijkheden (plicht van de burger). Dit door hun ervaringen en kennis met elkaar te (laten) delen en elkaar te ondersteunen. Dit proces wordt begeleid door een professional. Op deze manier wordt ook tegemoetgekomen aan het recht op hulpverlening.

1.2.2 Methode ‘Estafettegezin’ als reactie

De bovenstaande landelijke ontwikkelingen zijn een directe aanleiding geweest voor Agathos bij het ontwikkelen van de methode ‘Estafettegezin’. Deze methode wordt op het moment van het onderzoek uitgevoerd als pilot. Dit zullen wij hier beschrijven om duidelijk te maken welke methode er onderzocht gaat worden. Ook zullen wij de methode ‘Family by Family’ beschrijven, die succesvol is gebleken in Australië. Bij het beschrijven van de methode ‘Family by Family’ zullen wij aangeven waarin overeenkomsten en verschillen te vinden zijn met de methode ‘Estafettegezin’. Zijn de verschillen tussen de methodes van invloed op de werking van de methode ‘Estafettegezin’? Dit nemen wij mee bij de beantwoording van de centrale vraagstelling: “Welke positieve en negatieve betekenis geven het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional aan het werken met de methode ‘Estafettegezin’?”.

De methode Estafettegezin

De overheid vraagt van de burger meer verantwoordelijkheid te dragen voor eigen proces en ondersteuning te bieden aan (kwetsbare) medeburgers. Deze beide elementen zijn verweven in de methode ‘Estafettegezin’. Binnen deze methode worden gezinnen door Agathos aan elkaar gekoppeld. Het ‘deelnemend gezin’ staat aan het begin van een hulpverleningstraject. Het estafettegezin is verder in het proces of heeft het hulpverleningstraject afgerond. Beide gezinnen weten wat het is om problemen en hulpverlening nodig te hebben. De problematiek van het deelnemend gezin is vergelijkbaar met de problematiek die het estafettegezin heeft ervaren. Het estafettegezin heeft geleerd om deze problematiek het hoofd te bieden en weer zelfstandig te functioneren. Zij kunnen hun eigen ervaringen en oplossingen met het deelnemend gezin delen. Op deze manier kunnen zij ondersteuning bieden aan een medeburger. Beide gezinnen worden samen verantwoordelijk voor het proces dat zij doorlopen. Aan de estafettegezinnen stelt Agathos de volgende randvoorwaarden:

- ✓ Open en niet veroordelend
- ✓ Kunnen reflecteren op vroegere ervaringen
- ✓ Ze hebben meer ‘ups’ dan ‘downs’

- ✓ Ze zijn met anderen in gemeenschap verbonden
- ✓ Ze hebben nieuwe vaardigheden aangeleerd in het gezinsleven.

Binnen de koppeling tussen het deelnemend gezin en het estafettegezin, zijn de volgende onderdelen belangrijk:

- ✓ Er is sprake van herkenning
- ✓ Keuzevrijheid en eigen regie staan voorop
- ✓ Er worden doelen gesteld
- ✓ Er is sprake van wederkerigheid (Welle & Dussen, 2013).

In deze randvoorwaarden staat onder andere dat het estafettegezin ervaringsdeskundig is en dat er sprake is van wederkerigheid tussen de matches. In paragraaf 1.2.4 onderzoeken wij aan de hand van literatuurstudie wat de uitwerking van deze twee elementen kan zijn op de betekenis die de betrokken gezinnen geven aan het werken met de methode 'Estafettegezin'.

Hoe leren mensen?

In de methode 'Estafettegezin' is de verwachting dat het deelnemend gezin het estafettegezin 'waarneemt' en leert van het gedrag dat het estafettegezin vertoont. Deze manier van leren wordt ook wel modelleren of observatieleren genoemd (Rigter, 2005) en kan effectief zijn wanneer het model (het estafettegezin) niet strijdig is met de begeleiding die geboden wordt.

Naast het observatieleren vormt gesitueerd-leren een basis van de methode. Deze manier van leren verwacht een positievere manier van leren wanneer de leerling werkt in een authentieke context dan wanneer deze in een niet authentieke context werkt (Bransford, Brown, & Cocking, 2000). Onderzoek heeft uitgewezen dat deze verwachting juist is (Verkuil, 2009). Voor de methode 'Estafettegezin' betekent dit, dat het deelnemend gezin baat heeft bij het leren van vaardigheden van het estafettegezin (model). Ook hebben de gezinnen er baat bij wanneer deze leersituaties in een vertrouwde context plaatsvinden, bijvoorbeeld bij het estafettegezin thuis. Een valkuil kan zijn dat het estafettegezin een verkeerd voorbeeld geeft, bijvoorbeeld alcoholmisbruik ter ontspanning.

'Family by Family' vergeleken met 'Estafettegezin'

Overeenkomsten

In Australië is de methode 'Family by Family' ontwikkeld door 'The Australian Centre for Social Innovation'. Deze methode is er op gericht om gezinnen aan elkaar te koppelen, waarbij gezinnen zich kunnen ontwikkelen, werken aan doelen en aansluiting bij elkaar vinden. Door te werken aan doelen, houding, gedrag en sociaal netwerk worden de beschermde factoren vergroot en de risicofactoren verkleind (The Australian Centre for Social Innovation, 2011).

De missie van deze methode is om de gemeenschap te versterken. De gezinnen kunnen zelf ook sterker worden door de methode, waardoor de gemeenschap versterkt. Deze missie komt overeen met de missie van 'Estafettegezin' en sluit aan bij de kern van het gedachtegoed van de Wmo. De werkwijze tussen de methodes komt in grove lijnen overeen:

- ✓ Iedereen uit het gezin doet mee.
- ✓ Er wordt niet alleen gepraat, maar vooral gedaan (The Australian Centre for Social Innovation, 2011).
- ✓ Er wordt gewerkt aan doelen, uitwisselen van ervaringen, steunend contact en het versterken van de onderlinge gezinsband (Agathos, 2013).

Ervaring is een belangrijk element binnen de methode 'Family by Family'. Er wordt verondersteld dat gezinnen allemaal zowel ups en downs hebben meegemaakt en daarom ervaring hebben met moeilijke situaties. In Australië is gebleken dat deze ervaring zorgt voor een sterke band tussen de beide gezinnen. Door deze sterke band geven gezinnen een positieve betekenis aan de methode 'Family by Family' (The Australian Centre for Social Innovation, 2011).

Verschillen

Wel is er een verschil met de ervaringsdeskundigheid waar Agathos op doelt. Zij doelt op vergelijkbare en herkenbare problematiek tussen de beide gezinnen. 'Family by Family' doelt op

algemeen herkenbare problematiek. Wij zullen op micro niveau in 1.2.4 een uitwerking geven hoe ervaringsdeskundigheid zowel een positieve als negatieve uitwerking kan hebben op het ervaren van het werken aan de hand van de methode 'Estafettegezin'. Dit draagt bij aan de beantwoording van de centrale vaagstelling.

De gezinnen van 'Family by Family' worden op verschillende manieren benaderd. Zij kunnen zich aanmelden, maar ook worden benaderd in bijvoorbeeld het winkelcentrum door medewerkers van 'Family by Family' (The Australian Centre for Social Innovation, 2011). Hierin zit een verschil met de methode 'Estafettegezin'. Bij deze methode worden de estafettegezinnen benaderd uit het (oude) cliëntenbestand van Agathos. Dit maakt dat Agathos gezinnen met vergelijkbare problematiek aan elkaar kan koppelen. Bij 'Family by Family' is geen sprake van vergelijkbare problematiek. De koppeling tussen gezinnen met vergelijkbare problematiek, zou invloed kunnen hebben op de (positieve of negatieve) betekenis die de gezinnen geven aan de methode 'Estafettegezin'. Deze herkenbaarheid van problematiek kan zowel motiverend als belemmerend zijn om deel te nemen. Dit gaan wij onderzoeken aan de hand van de volgende deelvraag: "Welke kenmerken van de methode 'Estafettegezin' werken motiverend voor het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional, en welke betekenis geven zij hieraan?".

In bovenstaande paragraaf hebben wij gezien, dat er twee duidelijke verschillen zijn tussen de methode 'Estafettegezin' en de methode 'Family by Family'. Zoals wij bij de inleiding van deze paragraaf aangaven, zou het kunnen zijn dat deze verschillen ervoor kunnen zorgen dat de methode 'Estafettegezin' minder positief ervaren wordt als de methode 'Family by Family'. Nu wij ons bewust zijn van deze factoren kunnen wij hier aandacht aan schenken bij het beantwoorden van onze centrale vraagstelling.

1.2.3. Professionals en Agathos

Door het behandelen van de landelijke ontwikkelingen werd al duidelijk dat op mesoniveau de professionals in de toekomst op een andere manier moeten hulpverlenen, namelijk meer ondersteunend en vanaf een afstand. In deze paragraaf beschrijven wij de visie van Agathos op de professional. Het accent binnen de visie wordt verschoven. Het accent komt meer te liggen op de mogelijkheden van de cliënt binnen zijn netwerk. Deze mogelijkheden worden gestimuleerd door het inzetten van ervaringsdeskundigheid binnen de methode 'Estafettegezin'. Daarom zullen we de relatie tussen ervaringsdeskundigheid en de verandering van de rol van de professionals beschrijven. Vervolgens beschrijven we dat deze verandering bij de professional verschillende reacties kan oproepen.

Visie op professional

De visie op de professional geeft ons inzicht in hoe de organisatie kijkt naar de rol van de cliënt en naar de rol van de professional. In haar visie op de zorgverlener (de professional) schrijft Agathos over de afhankelijkheid van de cliënt en de ongelijke relatie tussen cliënt en hulpverlener. Ook schrijft Agathos in dezelfde visie over de mogelijkheden van de cliënt:

De zorgverlener werkt vanuit zijn professie en christelijke identiteit. Hierbij wordt professionele kennis ingevoegd in de unieke (zelf) kennis van de cliënt met betrekking tot zijn ervaren hulpvraag en aangesloten bij de mogelijkheden van de cliënt. De zorgverlener werkt vanuit het besef dat de cliënt in een afhankelijkheidspositie verkeert op het gebied van de zorgvraag van de cliënt. De hulpverlenersrelatie is derhalve altijd ongelijkwaardig (Agathos, 2013).

Het beeld dat hier geschetst wordt, lijkt een spanningsveld op te roepen ten aanzien van verantwoordelijkheid. Enerzijds hebben cliënten mogelijkheden, anderzijds is de cliënt afhankelijk van de hulpverlener. Door het inzetten van de methode 'Estafettegezin' worden de mogelijkheden van de cliënt meer belicht, doordat estafettegezinnen hun ervaringen mogen delen met het deelnemend gezin. Ook worden de gezinnen meer verantwoordelijk gemaakt voor het eigen proces. Door gezinnen aan elkaar te koppelen wordt de ongelijkwaardigheid en afhankelijkheid in relatie met de professional verkleind. De professional gaat in de methode fungeren als ondersteunende achterwacht, waarvoor gelijkwaardigheid tussen professional en estafettegezin gevraagd wordt.

Bij het inzetten van de methode 'Estafettegezin' is een accent binnen de visie verschoven. De mogelijkheden van de cliënt wordt meer benadrukt en er wordt gestreefd om de afhankelijkheid binnen de hulpverlening te verkleinen.

Ervaringsdeskundigheid

Bij het ontwikkelen van de methode heeft Agathos aandacht gegeven aan de behoefte van professionals om ervaringsdeskundigheid in te zetten. Door ervaringsdeskundigheid in te zetten verandert het één en ander in de rol van de professional. Dit gaan wij hier nu toelichten.

Volgens Spiesschaert (2005) zijn er verschillende functies te onderscheiden bij het inzetten van ervaringsdeskundigen. Zij kunnen de kloof dichten tussen professional en cliënt (brugfunctie). Ook kunnen zij het perspectief en belevingswereld van de cliënt benoemen (tolkfunctie). De afstand die de professionals van Agathos bemerkten tussen cliënt en professional, kan dus door het inzetten van ervaringsdeskundigheid verkleind worden. De 'tolkfunctie' van de ervaringsdeskundige maakt dat professionals zich meer bewust worden van hun eigen handelen tegenover cliënten (Oude, Oosterum, & Leeuw, 2011). Door ervaringsdeskundigheid wordt de cliënt meer in zijn kracht gezet en zullen de professionals minder stigmatiseren (Plooy, 2007). Dat de professionals door deze tolkfunctie bewust worden van hun eigen manier van handelen en minder snel cliënten in kaders onderbrengen, kan een positief effect zijn. Dit zouden professionals van Agathos kunnen ervaren door het werken aan de hand van de nieuwe methode.

Een negatieve factor binnen inzet van ervaringsdeskundigheid kan zijn dat professionals in de praktijk kunnen twijfelen aan competenties van ervaringsdeskundigen (Slooten, 2009). De kans bestaat dat professionals de ervaringsdeskundigen niet serieus nemen en hen daarmee niet als gelijkwaardig zien (Game, et al., 2012). Dit zou de positie van de ervaringsdeskundige kunnen ondermijnen en de ervaringsdeskundige zou zelfs kunnen stoppen met het traject. Binnen het contact dat de professionals van Agathos met de ervaringsdeskundige gezinnen hebben zit hierin dus een risicofactor.

Agathos heeft aangegeven dat een professional op de achtergrond aanwezig is, die het traject van het estafettegezin en het deelnemend gezin in de gaten houdt. Deze professional kan begeleiding bieden aan het estafettegezin en gesprekken met hen voeren over het verloop van het traject. In de literatuur wordt geschreven over een 'ondersteuner' (Rol & Smorenburg, 2012). Dit is een professional die het proces van de ervaringsdeskundige in de gaten houdt, omdat er een kans is dat de ervaringsdeskundige 'terugvalt' in de eigen problematiek. Hierbij kunnen we denken aan terugvallen in alcoholmisbruik. Op dit mogelijk negatief gevolg zullen we terug komen in paragraaf 1.2.4.

Ondanks de ongelijke positie die de ervaringsdeskundige tegenover de ondersteuner heeft, is gelijkwaardigheid belangrijk (Rol & Smorenburg, 2012). Doordat sommige professionals de ervaringsdeskundige vooral als ex-clieënt zien, is er geen sprake van een gelijkwaardige basis (Game, et al., 2012). Literatuur schrijft voor dat belangrijke methoden die aansluiten bij het ondersteunen van ervaringsdeskundigen, "de presentiemethodiek van Andries Baart en de 'Herstel, Empowerment en Ervaring benadering (HEE) van het Trimbos-instituut" (Rol & Smorenburg, 2012) zijn. Hier gaat het bij de presentiemethode om het aanwezig zijn. Dat doen de professional door naast de ervaringsdeskundige te staan. Het proces van de ervaringsdeskundige is belangrijker dan het resultaat, waardigheid lijkt de centrale waarde (Jonge, 2013). Bij de HEE gaat het om het begeleiden van het herstelproces van de ervaringsdeskundige en deze daarbij empowerend ondersteunen.

"Dit betekent (...) dat er reflectie wordt geboden om zicht te geven in het herstelproces.

Binnen deze reflectie zoekt de ondersteuner, samen met de ervaringsdeskundige, naar wat de ervaringsdeskundige goed kan en hoe hij van zijn kwaliteiten gebruik kan maken" (Rol & Smorenburg, 2012).

We zijn benieuwd naar hoe dit terugkomt binnen de methode 'Estafettegezin'.

Kort samengevat beschrijft de literatuur dat ervaringsdeskundigen behoefte kunnen hebben aan een ondersteuner, die als een soort achterwacht ervoor waakt dat de ervaringsdeskundige niet in zijn eigen problematiek terugvalt. Binnen de methode 'Estafettegezin' is deze ondersteuner de

professional. De literatuur beschrijft dat de professional vanuit deze rol, ondanks dat er nog steeds sprake is van ongelijkwaardigheid, moet streven naar een zoveel mogelijk gelijkwaardige benadering. Deze gelijkwaardigheid heeft betrekking op de professional en de ervaringsdeskundige. Om die gelijkwaardige benadering te bereiken, moet de professional de ervaringsdeskundigen serieus nemen. De professional moet daarom naast een andere rol ook een andere houding aannemen. Wij willen onderzoek of deze veranderde rol van de professional als positief of negatief wordt ervaren binnen de methode 'Estafettegezin'.

Verandering bij de professionals

De Wmo vraagt van professionals om een meer ondersteunende rol te gaan vervullen in plaats van een verzorgende of begeleidende rol. In de methode 'Estafettegezin' dient de professional van Agathos de begeleidende rol in het proces van de cliënt te verwisselen voor ondersteunen op afstand. We beschreven dat de professional als ondersteuner aanwezig is in de methode om zo het proces in de gaten te kunnen houden. Daarnaast kan de ondersteuner eventuele terugval van het estafettegezin voorkomen. Het is belangrijk dat de professional het estafettegezin serieus neemt in hun ervaringsdeskundigheid. Op deze manier wordt geprobeerd om tot gelijkwaardigheid te komen. Van een social worker mag gevraagd worden dat hij op een kritische en flexibele manier kan in spelen op veranderingen (Buit & Moei, 2005, p. 188). Twee professionals van Agathos gaven aan dat de eerste reacties op de pilot positief waren. Echter, de literatuur leert ons, dat een veranderingsproces niet voor alle professionals even gemakkelijk is. Veranderingen kunnen namelijk onzekerheid oproepen. "Eenzelfde taak op een andere manier moeten doen, nieuwe taken of een meer verantwoordelijke functie op de afdeling, kan vragen en onzekerheidsgevoelens oproepen" (Buit & Moei, 2005, p. 189).

Ook kan de nieuwe methodiek als bedreigend worden ervaren. G. Buit en J. de Moei zeggen hierover:

"Nieuwe geluiden of voorstellen tot veranderingen kunnen als storend of bedreigend worden ervaren. Juist omdat mensen zich verantwoordelijk voelen voor een goede verzorging en begeleiding kunnen ervaren werkers of mensen die al een aantal jaren in een bepaalde situatie werken nogal eens afwijzend of boos reageren op veranderingen" (Buit & Moei, 2005).

Het is nog niet bekend of het werken aan de hand van de nieuwe methode positief resultaten zal opleveren. Professionals van Agathos kunnen daardoor weerstand hebben tegen de nieuwe manier van werken, omdat zij zich verantwoordelijk voelen voor het leveren van goede hulpverlening. Ook kan het voor de professional moeilijk zijn om de ondersteunende rol los te laten. Hiermee geeft zij een stuk controle over de (voor het gevoel goede) begeleiding uit handen.

Of de methode als positief of negatief wordt ervaren door professionals zullen wij onderzoeken in ons onderzoek. Het is goed om rekening te houden met de mogelijke weerstanden, onzekerheden of bedreigingen die professionals voelen. Dit kan namelijk invloed hebben op de betekenis die professionals geven aan de nieuwe manier van werken.

1.2.4 Wat vinden de gezinnen?

Hieronder beschrijven wij de verschillende elementen en factoren uit de methode, die mogelijk van invloed zijn op het traject van de betrokken gezinnen. Deze elementen en factoren kunnen zowel een negatieve als positieve invloed hebben op het ervaren van de methode 'Estafettegezin' op microniveau. Onder microniveau verstaan wij de gezinnen die meedoen aan de pilot.

Wij verwachten dat we met de uitwerking van deze factoren en elementen op microniveau een theoretisch kader kunnen bieden voor de centrale vraagstelling. Na operationalisering kan deze bevestigd of ontkracht worden. De elementen en factoren die wij beschrijven zijn:

- ✓ Visie van Agathos op de mens
- ✓ Ervaringsdeskundigheid en wederkerigheid
- ✓ Mentaliteitsverandering

Van deze factoren en elementen zullen wij de positieve en negatieve kanten beschrijven die in de methode 'Estafettegezin' terug kunnen keren.

Visie op de mens

Eerder in dit document is de missie van Agathos beschreven, waarin naar voren komt dat Agathos goed wil doen vanuit een christelijk perspectief. De visie die Agathos uitdraagt, komt voort uit een visie op de mens en op de wereld, zoals deze in de Bijbel geschetst wordt. In hun visie beschrijven zij het volgende over de cliënt:

God de Schepper is de Bron van alle leven en heeft de mens geschapen naar Zijn beeld. De mens is een verantwoordelijk wezen. De mens komt tot zijn doel in een leven in volmaakte relatie tot zijn Schepper en tot de naasten. 'Mens zijn' houdt daarom geven en ontvangen in door middel van relatie en communicatie. 'Mens zijn' betekent continu leren zelf verantwoordelijkheid te nemen in het realiseren van je bestemming. Zelfredzaamheid is een middel om vorm te geven aan deze verantwoordelijkheid. Gezamenlijkheid en relatie als middelen om tot bestemming te komen impliceert afhankelijkheid van de God en de naasten. Zelfredzaamheid is daarom onlosmakelijk verbonden met 'afhankelijk zijn' (Agathos, 2013).

Binnen de visie op de mens schrijft Agathos over zelfredzaamheid en verantwoordelijkheid. Dit zijn twee belangrijke factoren die overeenkomstig zijn met het gedachtegoed van de Wmo. Agathos stelt dat zelfredzaamheid onlosmakelijk verbonden is met 'afhankelijk zijn'. Door middel van de pilot worden gezinnen aangesproken op eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid, maar wel in samenwerking met hun naaste. Wij vragen ons af of deze eigen verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid in het resultaat van het onderzoek zal terugkomen als een eventuele positieve of negatieve betekenis aan de nieuwe methode. Verder schrijft Agathos dat 'mens zijn' geven en ontvangen inhoudt. Geven en ontvangen is terug te vinden in de theorie van wederkerigheid. Wederkerigheid en ervaringsdeskundigheid zijn elementen van de methode 'Estafettegezin'.

Ervaringsdeskundigheid en wederkerigheid

Het estafettegezin wordt binnen de methode als een ervaringsdeskundig gezin gezien. We willen beschrijven wat deze ervaringsdeskundigheid voor de gezinnen binnen de methode inhoudt en analyseren welke positieve en negatieve elementen zij mogelijk kunnen ervaren.

Een element binnen ervaringsdeskundigheid is wederkerigheid. Wederkerigheid is de onderlinge verplichting binnen een relatie om een gift te beantwoorden met een tegengift (Movisie, 2013). Wederkerigheid zou een rol kunnen spelen binnen dit onderzoek, omdat de gezinnen vanuit hun gelijkwaardigheid iets voor elkaar kunnen betekenen. Wederkerigheid zou mogelijk motiverend werken voor de methode. Zowel ervaringsdeskundigheid als wederkerigheid beschrijven wij in één alinea, omdat deze twee termen overeenkomsten hebben. We kunnen de theoretische inleiding gebruiken om onze aanbevelingen te onderbouwen.

Positieve elementen

We beginnen met het beschrijven van de mogelijke positieve elementen van ervaringsdeskundigheid en wederkerigheid.

Een meerwaarde van de inzet van ervaringsdeskundigen is dat er minder schroom is in het vragen van hulp, wanneer een ervaringsdeskundige hulp biedt (Lucassen, Verschelling, & Royers, 2012). Cliënten vinden bij de ervaringsdeskundige herkenning en hierdoor voelen zij zich ook meer erkend (Boevink, Plooy, & Rooijen, 2006). Lilian Linders concludeert op grond van haar onderzoek naar patronen van hulp in een aandacht buurt, dat mensen het heel moeilijk vinden om hulp te vragen, hoe hard zij die hulp ook nodig hebben. Er bestaat een grote mate van 'vraagverlegenheid'. Als mensen over die drempel heen stappen, vinden zij het prettiger om hulp te vragen aan mensen die het zelf ook niet altijd redden zonder hulp, dan om af te stappen op sterke, weerbare medeburgers" (Bredewold, 2014). Een deelnemend gezin zou mogelijk makkelijker hulp vragen aan een estafettegezin dan aan een professional. Dit gezin heeft immers zelf in het verleden hulp gekregen van een professional en dat zou mogelijk de drempel voor het hulp vragen verlagen voor het deelnemend gezin.

Van Erp, Hendriksen-Favier, Hoeve en Boer (2008) benoemen vanuit cliëntperspectief de meerwaarde van de inzet van ervaringsdeskundigen. Volgens hen vinden cliënten dat een ervaringsdeskundige

“over meer inlevingsvermogen beschikt dan andere hulpverleners en voelen zij zich beter begrepen. Het blijkt dat zij het contact met een ervaringsdeskundige op gelijkwaardiger niveau ervaren. Daarnaast geeft een ervaringsdeskundige cliënten handvatten om naar moeilijke situaties te kijken en leert hen om te gaan met deze situaties” (Ruis, Polhuis, & Hoop, 2012).

Doordat cliënten het gevoel krijgen dat zij er niet langer alleen voor hun problemen staan als een ervaringsdeskundige hun hulp biedt, vergroot hun zelfwaardering (Boevink, Plooy, & Rooijen, 2006). Maar ook de ervaringsdeskundigen groeien zelf als persoon, wanneer zij hun talenten en ervaringen kunnen inzetten (Lucassen, Verschelling, & Royers, 2012). Dus niet alleen heeft het deelnemend gezin baat bij de ondersteuning, ook het estafettegezin kan in ervaring groeien. Bredewold schrijft in haar proefschrift over wederkerigheid het volgende:

“Daarnaast draagt wederkerig contact volgens onderzoek bij aan het gevoel van eigenwaarde en waardering van mensen voor elkaar. Ook werd beschreven dat wederkerigheid de solidariteit in de samenleving zou kunnen verstevigen” (2014, p. 31).

Doordat er sprake is van wederkerig contact, draagt dit bij aan de eigenwaarde van de gezinnen. Dit zou een positieve factor en meerwaarde kunnen zijn voor de gezinnen.

Onze centrale vraagstelling gaat over de positieve en negatieve betekenis die gezinnen en de professionals geven aan de nieuwe methode ‘Estafettegezin’. We onderzoeken onder andere motiverende kenmerken om deel te nemen aan de pilot. Doordat het estafettegezin zelf in het hulpverleningstraject heeft gezeten, zou een mogelijk motiverend kenmerk kunnen zijn dat ze iets terug willen doen voor een ander. Bredewold zegt het volgende:

“Ook andere onderzoeken geven aan dat mensen die kwetsbaar zijn liever niet willen blijven steken in de rol van hulpontvanger. Dit beweegt hen ertoe om hulp te geven. Problemen van fysieke, sociale of psychische aard blijken hierin geen belemmeringen te vormen. Soms zijn deze problemen zelfs een reden om zich in te zetten voor een ander” (2014, pp. 28 - 29).

In dit citaat zien we dat ervaringsdeskundigheid mogelijk een werkzaam element binnen de pilot ‘Estafettegezin’ kan zijn. Het zou zelfs als een motiverende factor gezien kunnen worden om deel te nemen aan de methode.

Negatieve elementen

Naast de positieve kenmerken van ervaringsdeskundigheid, zijn er ook mogelijk negatieve gevolgen. Als iemand ervaringsdeskundig is, moet hij ook de eigen ervaring kunnen overstijgen, de situatie loslaten en eigen leermomenten benutten om anderen te helpen (Wilrycx, 2007). Maar stel; wat als iemand zich nog niet zover heeft ontwikkeld en diegene wel ‘werkt’ als ervaringsdeskundige, maar nog geen ervaringsdeskundige is? De kans is dan groot dat een ervaringsdeskundige terugvalt in zijn eigen problematiek.

Uit onderzoek onder SPH-studenten met een ggz-cliëntervaring, blijkt dat deze studenten in de beroepspraktijk wel gemakkelijker theorie herkennen bij cliënten, maar dat eigen ervaringen te snel worden geprojecteerd op de cliënt. Deze studenten, in feite zijn dit ervaringsdeskundigen, hadden moeite met het hanteren van de eigen gevoelens, waarden en normen bij het begeleiden van cliënten met vergelijkbare problematiek (Weerman, 2009). Bij het inzetten van ervaringsdeskundigen is het belangrijk dat zij niet terugvallen in hun eigen problematiek. Hierdoor zou de ervaringsdeskundige te weinig handvatten kunnen bieden aan de cliënt (Boevink, Plooy, & Rooijen, 2006).

Het kan ook gebeuren dat ervaringsdeskundigen te betrokken raken bij de problemen van de cliënt en uit overbezorgdheid teveel van de cliënt uit handen nemen. Te dicht bij de cliënt staan als ervaringsdeskundige, kan soms averechts werken. Cliënten schieten er juist niets mee op als er alleen maar meegeleefd wordt (Game, et al., 2012).

Een gevaar dat bij ervaringsdeskundigen kan leven, is dat zij gevoelens van wantrouwen en kwaadheid tegenover de professional hebben.

“Die gevoelens kunnen hun oorsprong vinden in een verleden, waarin men [de ervaringsdeskundige] zich als cliënt van de hulpverlening vaak miskend heeft gevoeld” (Spiesschaert, 2005, p. 96).

Niet ieder gezin met een afgerond hulpverleningstraject is dus direct een ervaringsdeskundige. Pas als het gezin de eigen ervaring kan overstijgen en anderen hiermee kan helpen, is het gezin ervaringsdeskundig. Dit zou mogelijk een gevaar kunnen zijn binnen de methode ‘Estafettegezin’, omdat de professionals van te voren niet kunnen inschatten in hoeverre een gezin in staat is om hun eigen ervaring te kunnen overstijgen.

Naast de bovenstaande negatieve aspecten, blijkt uit literatuur dat er nog een negatief aspect is. Uit onderzoek van Komter en Vollenbergh (Bredewold, 2014) blijkt bijvoorbeeld dat aan ouders en andere familie meer dan twee keer zoveel hulp gegeven wordt als aan vrienden. Twee derde van de gegeven hulp gaat naar primaire familie. Wanneer mensen vaker hulp geven aan mensen met wie zij een emotionele of genetische band hebben, heeft dit mogelijk gevolgen voor het onderzoek. De gezinnen hebben namelijk geen genetische band met elkaar. Hierdoor zou het mogelijk moeilijker gaan om een geschikte match te vinden en zou er minder sprake zijn van wederkerigheid. Bij het ontbreken van de genetische band is er namelijk mogelijk minder vertrouwen (Bredewold, 2014, p. 26). Het ontbreken van de genetische band zou een mogelijk knelpunt kunnen zijn van de methode ‘Estafettegezin’. Hier hopen we door middel van ons onderzoek achter te komen. Zoals hierboven kort is toegelicht over het vinden van een goede match, zit hier nog een risico in. Het volgende citaat zegt hier wat over:

“Als er werkelijk contact is geweest, laat dat aan twee kanten sporen achter. Contact is dus iets wederkerigs. Daarvoor moeten dan ook alle partijen in voldoende mate open staan voor het contact” (Bredewold, 2014).

Het vinden van een goede match, waarin beide gezinnen open staan voor het contact, is dus een voorwaarde voor de wederkerige relatie tussen de gezinnen. Het zou een negatief element kunnen zijn van de methode ‘Estafettegezin’ dat de effectiviteit afhankelijk is van een goede match. Dit zou mogelijk in ons onderzoek terug kunnen komen.

We hebben hierboven positieve en negatieve elementen van ervaringsdeskundigheid en wederkerigheid toegelicht. Dit hangt nauw met elkaar samen. Hiermee zouden wij eventuele aanbevelingen kunnen onderbouwen die voortkomen uit de centrale vraagstelling. Deze gaan over de positieve en negatieve betekenis die het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional geven aan het werken met de methode ‘Estafettegezin’.

Mentaliteitsverandering

In 1.2.1 staat de mentaliteitsverandering beschreven die zal moeten plaatsvinden na de transitie van AWBZ naar Wmo. Zoals Ebbens en Deddens zeggen:

“De participatiemaatschappij vraagt een verandering van deze normen en waarden [verzorgingsstaat mentaliteit], waar niet direct een beroep op de overheid wordt gedaan, maar allereerst op een medeburger” (2012).

Op dit moment is dat nog niet gebruikelijk. Schuyt omschrijft dit als volgt:

“In de verzorgingsstaat moest de overheid maar zorgen voor de inmiddels gegroeide immateriële verlangens naar meer (welzijn, rechtshulp, medische hulp, subsidies, huurbijdragen etc.)” (Schuyt, 1991).

De verzorgingsstaat moet dus gaan bewegen naar een participatiemaatschappij waarin burgers ‘mee gaan doen’. Daarvoor is er van de burgers nodig dat zij hun verantwoordelijkheid nemen en dat zij hun medeburger gaan bijstaan in situaties waar hulpverlening niet per se noodzakelijk is.

In de methode ‘Estafettegezin’ gaat het estafettegezin een ander gezin ondersteunen. Omdat de transformatie nu gaande is kan het zijn dat de burger, en in dit geval de gezinnen, nog in de ‘verzorgingsstaat’-mentaliteit verkeren. Dit kan de effectiviteit van de methode beïnvloeden, omdat voor de effecten van wederkerigheid een zekere betrokkenheid en verantwoordelijkheidsgevoel van

de gezinnen nodig is. Een gezin zou het missen van deze betrokkenheid en het verantwoordelijkheidsgevoel bij het andere gezin als een negatief element van de pilot kunnen ervaren, waardoor zij minder in hun proces kunnen groeien.

1.3 Doelstelling, vraagstelling en deelvragen

Doelstelling

Ons doel is om inzichtelijk te krijgen wat de positieve en negatieve betekenis is, die de gezinnen geven aan het werken met de methode 'Estafettegezin', zodat wij aanbevelingen aan Agathos kunnen schrijven welke zij kan gebruiken voor een verdere uitwerking van de methode.

Centrale vraagstelling

Welke positieve en negatieve betekenis geven het deelnemend gezin, het estafettegezin en de professional aan het werken met de nieuwe methode 'Estafettegezin'?

Deelvragen

1. Welke kenmerken van de methode 'Estafettegezin' werken motiverend voor het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional, en welke betekenis geven zij hieraan?

Toelichting: Onder deze deelvraag verstaan wij hoe de betrokkenen de methode waarderen en welke kenmerken motiverend zijn in deelname aan de pilot. Met deze vraag willen wij het aspect van de hoofdvraag beantwoorden, wat de positieve factoren binnen de methode zijn, indien aanwezig. Vanuit de knelpuntenanalyse is gebleken dat hulpverleners een afstand ervaren met betrekking tot de cliënt. Deze afstand hopen zij te overbruggen door ervaringsdeskundige gezinnen in te zetten. Dit zou mogelijk motiverend kunnen werken voor de methode.

2. Welke knelpunten ervaren het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional binnen de methode 'Estafettegezin', en welke betekenis geven zij hieraan?

Toelichting: Onder deze deelvraag verstaan wij de negatieve factoren binnen de methode, dat wil zeggen, factoren die het goed functioneren van de methode belemmeren.

3. Welke verbeterpunten geven het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional ten aanzien van de methode 'Estafettegezin' aan, en waarom?

Toelichting: Onder deze deelvraag verstaan wij de factoren waarvan betrokkenen vinden dat deze verbeterd kunnen worden, voor een eventuele verdere uitrol van de methode. Deze deelvraag is niet direct te herleiden tot de centrale vraag, maar geeft verder informatie voor een vervolg van de methode.

4. Wat vinden het estafettegezin en het deelnemend gezin zelf dat de bijdrage is geweest van de methode 'Estafettegezin' in hun leerproces, en welke betekenis geven zij hieraan?

Toelichting: Onder deze deelvraag verstaan wij de ervaren bijdrage van de methode aan het leerproces van zowel het deelnemend gezin als het estafettegezin. Hier kunnen zowel positieve als negatieve factoren naar voren komen.

Hoofdstuk 2 – Onderzoeksmethoden

2.1 Inleiding

Onze doelstelling was om inzichtelijk te krijgen wat positief en negatief werkt binnen de methode 'Estafettegezin'. In dit hoofdstuk beschrijven wij twee onderzoeksmethoden die wij ingezet hebben om dit doel te bereiken. Het inzetten van deze onderzoeksmethoden leverde data op die wij hebben geanalyseerd en gebruikt hebben bij het beantwoorden van onze centrale vraagstelling. Ook beschrijven wij de respondenten die wij hebben betrokken bij ons onderzoek. Allereerst beschrijven wij de algemene opzet van ons onderzoek. Vervolgens gaan wij uitgebreid in op de onderzoeksmethoden. Per methode lichten wij toe wat de onderzoeksmethode inhoudt en waarom wij hiervoor hebben gekozen. Deze keuze onderbouwen wij door te kijken naar eventuele beperkingen en mogelijkheden binnen ons onderzoek. Verder beargumenteren wij welke deelvragen wij per onderzoeksmethode beantwoorden. Vervolgens beschrijven wij hoe het afnemen van deze methoden is verlopen. Het hoofdstuk sluiten wij af met een weergave van de toegepaste analysemethode.

2.2 Algemene opzet

Wij hebben een kwalitatief onderzoek uitgevoerd, omdat dit type onderzoek gericht is op het verkrijgen van informatie over wat er leeft onder de betrokkenen (Verhoeven, 2007). Wij hebben onderzocht hoe betrokkenen de methode 'Estafettegezin' ervaren. Kwalitatief onderzoek is daarom geschikt om antwoord te krijgen op onze centrale vraagstelling. Voor de beantwoording van de centrale vraagstelling hebben wij de kwalitatieve onderzoeksmethoden 'diepte-interview' en 'focusgroep' gekozen.

Met de gezinnen hebben wij een diepte-interview gehouden. Het doel van deze diepte-interviews was om data op te vragen, die wij hebben gebruikt voor het beantwoorden van de vier deelvragen. Binnen deze onderzoeksmethode was er ruimte voor de gezinnen om hun ervaringen te delen met ons als onderzoekers (Verhoeven, 2007).

Naast de diepte-interviews hebben wij een focusgroep met professionals georganiseerd. Het doel van de focusgroep was om data op te vragen voor de beantwoording van drie deelvragen. Deze drie deelvragen gaan over motiverende kenmerken, knelpunten en de verbeterpunten met betrekking tot de methode 'Estafettegezin'. Wij hebben gekozen voor een focusgroep, omdat daar ruimte wordt geboden voor een gesprek tussen professionals. In dit gesprek konden zij reageren vanuit hun positie als professional op de methode 'Estafettegezin'. Door dit andere perspectief konden de professionals mogelijk andere informatie inbrengen dan de gezinnen. Ook zouden zij mogelijk andere knelpunten en verbeterpunten benoemen, dan de gezinnen aangaven.

Door het opvragen van de ervaringen van alle betrokkenen met de methode 'Estafettegezin' hebben wij overeenkomsten en verschillen geanalyseerd. Vanuit deze analyse hebben wij aanbevelingen voor Agathos geschreven.

2.3 Diepte-interview

Zoals eerder beschreven was ons doel met het diepte-interview om data op te vragen. Deze data hebben wij gebruikt bij het beantwoorden van onze vier deelvragen.

Allereerst beschrijven wij in deze paragraaf de populatie van het onderzoek en de wijze van steekproeftrekking. Vervolgens beschrijven wij de onderzoeksmethode en hoe het inzetten van de diepte-interviews leidt tot beantwoording van de deelvragen. Hierna beschrijven wij wat mogelijkheden en beperkingen zijn bij het gebruik van een diepte-interview en hoe wij hierop anticiperen.

Populatie en steekproef diepte-interview

De gezinnen die meedoen met de pilot 'Estafettegezin' zitten in een hulpverleningstraject of hebben hierin gezeten. Van Agathos hebben wij doorgekregen dat er vier matches zijn gemaakt. Dit betekent

dat er in totaal acht gezinnen meedoen aan de pilot. Al deze gezinnen vormden onze populatie. Gezien de grootte van deze populatie, was het haalbaar om alle gezinnen te betrekken in ons onderzoek. Dit was ook wenselijk, omdat wij hierdoor een completer beeld konden krijgen van de betekenissen van de hele populatie. Hierdoor hebben wij geen steekproef hoeven trekken. Een mogelijke beperking van de populatie was, dat wanneer één gezin besluit om niet deel te nemen aan het onderzoek, dit meteen 12,5% minder data oplevert. Dit was vooraf niet onze verwachting, omdat de gezinnen door Agathos zijn ingelicht over het onderzoek dat aan de pilot verbonden is.

Onderzoeksmethode diepte-interview

Bij het uitvoeren van het onderzoek zijn wij afzonderlijk in gesprek gegaan met het estafettegezin en het deelnemend gezin. Dit hebben wij gedaan aan de hand van een diepte-interview. Kwalitatieve onderzoekers gebruiken de term 'diepte' vooral voor onderzoeken waarbij gezocht wordt naar dieperliggende drijfveren (Male, 2011). De gezinnen werken direct met de methode 'Estafettegezin'. Daarom hebben wij in het diepte-interview data op kunnen vragen voor de beantwoording van al onze vier deelvragen:

- ✓ Deelvraag 1: Welke kenmerken van de methode 'Estafettegezin' werken motiverend voor het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional, en welke betekenis geven zij hieraan?
- ✓ Deelvraag 2: Welke knelpunten ervaren het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional binnen de methode 'Estafettegezin', en welke betekenis geven zij hieraan?
- ✓ Deelvraag 3: Welke verbeterpunten geven het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional ten aanzien van de methode 'Estafettegezin' aan, en waarom?
- ✓ Deelvraag 4: Wat vinden het estafettegezin en het deelnemend gezin zelf dat de bijdrage is geweest van de methode 'Estafettegezin' in hun leerproces, en welke betekenis geven zij hieraan?

In het theoretisch kader zijn wij op zoek gegaan naar antwoorden op de deelvragen. Vanuit deze theoretische onderbouwing hebben wij een topiclijst samengesteld. Een topiclijst is een lijst met onderwerpen die als uitgangspunt voor het interview dient (Verhoeven, 2007, p. 156).

"Voor het vaststellen van je topics ga je uit van je onderzoeksvraag: wat wil ik precies weten? Uiteraard betrek je daarbij ook het literatuuronderzoek" (Baarda, et al., 2013, p. 165).

Deze topiclijst is voorafgaand aan de interviews doorgesproken met de opdrachtgever, zodat wij op één lijn zouden zitten met de opdrachtgever.

Om bruikbare data te verkrijgen voor beantwoording van de deelvragen, is het van belang dat wij sturing gaven aan het diepte-interview. Dit hebben wij gedaan door een vragenlijst op te stellen aan de hand van onze topiclijst. Deze richtvragen zijn gesteld tijdens de diepte-interviews. Tegelijkertijd is het ook van belang dat wij ruimte lieten voor de eigen inbreng van de respondent, zodat hij zijn eigen mening kon geven. De respondent kan namelijk ook ervaringen met de methode 'Estafettegezin' hebben, die wij in ons theoretisch kader niet hadden voorzien. Verhoeven (2007) noemt dit een half gestructureerd interview:

"Bij dit type interview is er wel een vragenlijst of een lijst met onderwerpen (topiclijst). Er is zeker alle ruimte voor de eigen inbreng van de respondent. De onderzoeker stelt zich flexibel op en speelt in op de situatie" (p. 126).

Wij hebben ons tijdens de diepte-interviews flexibel opgesteld.

Benadering van het gezin

Onze centrale vraagstelling is, net als de methode 'Estafettegezin', gericht op het gezin als geheel. Daarom hebben wij ervoor gekozen om de kinderen bij het diepte-interview te betrekken. Omdat de mening van de kinderen beïnvloed kan worden door de (aanwezigheid van) ouders, wilden wij afzonderlijk met de kinderen in gesprek te gaan. Hiermee hebben wij de kans vergroot dat de kinderen hun eigen mening zouden geven. Wij hadden de intentie om hun antwoorden mee te nemen bij het beantwoorden van de centrale vraagstelling.

In een gesprek met kinderen is het belangrijk dat:

- ✓ Het gesprek laagdrempelig is;
- ✓ Het uiten van hun mening geen nadelige consequenties heeft;
- ✓ De ruimte waarin een kind zijn mening geeft toegankelijk, veilig en bekend is. Dit om zijn mening goed te kunnen ventileren;
- ✓ Er de mogelijkheid is om zijn mening anoniem te geven (Raad voor het Jeugdbeleid, 1996).

De interviews namen wij bij de kinderen thuis of in de nabije omgeving af. Deze ruimte is voor hen bekend en veilig. Omdat de meningen van de kinderen geanonimiseerd zijn, heeft deze geen nadelige consequenties voor het kind zelf. Tevens is de manier van vraagstelling op de kinderen aangepast en was daarmee laagdrempelig. Door aan de bovenstaande voorwaarden te voldoen, hebben wij de kans vergroot dat de kinderen hun eigen mening gaven. Een beperking kon zijn dat een kind niet wil, of het lastig zou vinden om tijdens het diepte-interview zijn mening te geven. Haasken, Hierden en Kivietsbosch (1996) zeggen over het omgaan met deze doelgroep:

“Het is niet mogelijk standaard manieren van omgaan met jongeren te beschrijven. In principe is elke situatie en elke jongere uniek en vragen deze om een eigen aanpak” (p. 38).

Wij waren ons ervan bewust dat elk kind anders kan reageren op het interview. Wij hebben soms creatieve middelen ingezet om de ervaringen van een kind te horen.

Omdat wij van beide ouders hun persoonlijke mening wilden horen, gaven wij er voorkeur aan om de ouders los van elkaar te interviewen. Als wij de ouders gezamenlijk interviewen, zou het mogelijk zijn dat het antwoord van de één de ander beïnvloed. Bij het (telefonisch) plannen van de diepte-interviews met de gezinnen, gaven wij deze voorkeur aan. Hierbij hebben wij de optie genoemd dat de ouders gezamenlijk geïnterviewd konden worden, als zij hier de voorkeur aan gaven.

2.4 Focusgroep

Zoals eerder beschreven, was ons doel met de focusgroep om data op te vragen die wij hebben gebruikt bij het beantwoorden van drie deelvragen en onze centrale vraagstelling.

Allereerst beschrijven wij in deze paragraaf de populatie van het onderzoek en de wijze van steekproeftrekking. Vervolgens beschrijven wij de onderzoeksmethode en hoe het inzetten van de focusgroep heeft geleid tot beantwoording van de deelvragen. Tot slot geven we weer wat mogelijkheden en beperkingen zijn van het gebruik van een focusgroep en hoe wij hierop anticiperen.

Populatie focusgroep

Evers (2007) omschrijft de focusgroep als volgt:

“Van focusgroepen wordt gesproken als de beoogde respondenten door de onderzoeker zijn geselecteerd rond bepaalde gedeelde kenmerken” (p. 30).

Wij hebben ervoor gekozen om de focusgroep te laten bestaan uit professionals van Agathos, omdat zij bekend zijn met het hulpverleningsproces van de organisatie en de methode ‘Estafettegezin’. Een gedeelte van deze professionals werkt met de nieuwe methode. Deze professionals konden vanuit hun ervaringen met de methode reageren op de thema’s uit de topiclijst. We hebben ook professionals betrokken bij de focusgroep die geen ervaring hebben met het werken met de nieuwe methode, maar er wel kennis van hebben genomen. Wij hebben de onderwerpen zo opgesteld dat alle professionals konden reageren op de onderwerpen vanuit hun professie.

Steekproef

De steekproef die wij hebben getrokken, bestond uit zes professionals die zowel direct als indirect betrokken zijn bij de methode ‘Estafettegezin’. Er zijn in totaal drie professionals die werken met de methode en zij hebben daarom deelgenomen aan de focusgroep. De andere drie professionals hebben kennis genomen van de methode, maar werken hier nog niet mee. Deze laatste drie professionals zijn door een selecte steekproef geselecteerd, omdat wij niet alle professionals van Agathos bij de focusgroep konden betrekken. De deelnemers van de focusgroep zijn benaderd door de teammanager van de Intensieve Ambulante Hulpverlening van Agathos. Verhoeven (2007) schrijft over dit type steekproef:

“Soms worden in een onderzoek interviews met deskundigen of betrokkenen bij een onderwerp georganiseerd. Een dergelijke groep is altijd select. Het doel is dan ook niet om conclusies te generaliseren naar de populatie, maar om de resultaten binnen een organisatie te gebruiken” (p. 162).

De data die wij hebben verkregen door middel van de focusgroep, is gebruikt bij het schrijven van aanbevelingen voor Agathos. Op deze manier heeft de focusgroep bijgedragen aan het onderzoek.

Methode focusgroep

Het accent in de focusgroep is gelegd op positieve en negatieve betekenissen die professionals geven aan de methode. Door de focusgroep hebben wij data opgevraagd bij de professionals over wat motiverend werkt aan de methode 'Estafettegezin'. Onderwerpen die zowel uit het theoretisch kader en de diepte-interviews naar voren zijn gekomen, hebben wij als basis willen gebruiken voor onze topiclijst. Deze topiclijst gebruikten wij als leidraad voor het gesprek van de focusgroep. Door deze motiverende onderwerpen was onze verwachting dat de professionals een positieve betekenis van de methode zouden benoemen. Dit heeft data opgeleverd voor de beantwoording van de volgende deelvraag:

- ✓ Deelvraag 1: Welke kenmerken van de methode 'Estafettegezin' werken motiverend voor het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional, en welke betekenis geven zij hieraan?

Wij hebben ook data opgevraagd door de knelpunten en verbeterpunten uit het theoretisch kader aan de orde te stellen in het gesprek. Onze verwachting was dat wij op deze manier achter de negatieve betekenissen zouden komen die de professionals geven aan de methode. Dit hebben wij gedaan voor de beantwoording van de volgende deelvragen:

- ✓ Deelvraag 2: Welke knelpunten ervaren het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional binnen de methode 'Estafettegezin', en welke betekenis geven zij hieraan?
- ✓ Deelvraag 3: Welke verbeterpunten geven het estafettegezin, het deelnemend gezin en de professional ten aanzien van de methode 'Estafettegezin' aan, en waarom?

Het was mogelijk dat er positieve of negatieve elementen van de methode 'Estafettegezin' aan de orde kwamen, die wij niet in het theoretisch kader hebben besproken. Om deze elementen wel boven te laten komen, was er binnen de focusgroep ruimte om naast onze topiclijst andere negatieve en positieve betekenissen te bespreken. Daarnaast konden uit de diepte-interviews met de gezinnen onderwerpen naar voren komen, die wij mee wilden nemen naar de focusgroep. Hiermee konden wij ervaringen vergelijken tussen de gezinnen en de professionals.

Een voordeel van een focusgroep was dat wij meer data kregen van professionals over de methode 'Estafettegezin', dan wanneer wij individuele interviews met professionals afnamen (Ruyter & Scholl, 2001, p. 44). Dit komt doordat deelnemers van de focusgroep elkaar bevragen en verklaringen moeten afleggen aan elkaar (Evers, 2007, p. 98). Deelnemers aan een focusgroep kunnen elkaar inspireren, en zo ook op nieuwe gedachten worden gebracht (Baarda, et al., 2013, p. 153).

Naast het voordeel van een focusgroep als onderzoeksmethode, kent dit ook zijn beperkingen. Verhoeven (2007) schrijft dat we rekening moeten houden met beperkte mogelijkheden in tijd, geld en locatie van de opdrachtgever (p. 138). Wanneer Agathos bijvoorbeeld geen ruimte beschikbaar had om onze focusgroep plaats te laten vinden, kon dit een beperking voor het organiseren van de focusgroep. Ook moest er een moment gepland worden waarbij alle professionals tijd hadden om deel te nemen aan de focusgroep. Om met deze beperkingen om te gaan, hebben wij nauw contact met onze opdrachtgever gehouden. Agathos zag de focusgroep als een waardevolle aanvulling voor het onderzoek en was bereid om aan de voorwaarden te voldoen. Een andere mogelijke beperking was, dat de professionals niet of nauwelijks op motiverende kenmerken of knelpunten en verbeterpunten zouden kunnen komen. Wij hebben hierop geanticipeerd door sturing aan het gesprek te geven, waarbij de topiclijst leidend was. Naast de genoemde beperkingen was het belangrijk dat wij het doel van de focusgroep bewaakten. Het doel kon gemist worden als professionals reacties persoonlijk opvatten, of dat de discussie zou ontaarden in het bewijzen van het eigen gelijk. Dit hebben wij willen voorkomen. We gaven de professionals die niet werken met de

methode mee om (kritische) vragen te stellen aan de professionals die direct werken met de methode 'Estafettegezin'. Deze vragen konden zij stellen aan de hand van de genoemde onderwerpen. Naast deze vragende rol van de professionals die niet werken met de methode, hebben wij vragen gesteld waar alle betrokkenen op konden reageren vanuit hun professie. Verder bewaakten wij ons doel door het inzetten van gespreksvaardigheden waarmee wij de focusgroep een constructief gesprek hebben laten voeren. Bij het inzetten van gespreksvaardigheden moet er gedacht worden aan het concretiseren van vaagheden, samenvatten en parafraseren en verhelderende/verdiepende vragen stellen (Migchelbrink, 2000, p. 218). Hierdoor bleven wij gericht op de data die wij konden gebruiken voor het beantwoorden van de eerder genoemde deelvragen.

2.5 Validiteit en betrouwbaarheid

Om de geldigheid van het onderzoek te onderbouwen, beschrijven wij in deze paragraaf de validiteit en de betrouwbaarheid. Wanneer het niet duidelijk is of de onderzoeksresultaten daadwerkelijk valide en betrouwbaar zijn, zou de geldigheid van het onderzoek namelijk ter discussie staan (Baarda, et al., 2013). De validiteit en betrouwbaarheid beschrijven wij per onderzoeksmethode.

Bij het controleren van de interne validiteit wordt nagegaan of het de onderzoeker lukt om de onderzoeksvraag goed te beantwoorden en onze bevindingen zuiver zijn. Een kwalitatief onderzoeker kiest het uitgangspunt en de interpretatie van de onderzochte persoon als basis voor de interne validiteit, dus de context waarin de onderzochte persoon de informatie plaatst (Verhoeven, 2007, p. 268). Wij nemen de betekenissen van de gezinnen en de professionals ook als basis.

Diepte-interview

De vragen voor het diepte-interview zijn gecontroleerd door de begeleider van ons onderzoek. Dit was voor ons een aanwijzing dat we het juiste accent in de vragen hebben gelegd. De interviews zijn in tweetallen afgenomen, waardoor de observatiebetrouwbaarheid vergroot is.

Met de opdrachtgever Agathos is de topiclijst doorgesproken, zodat wij aan zouden sluiten bij de vraag van de opdrachtgever. Zij bevestigden dat wij op deze manier op zoek waren naar wat zij wilden weten. Deze bevestiging vergroot de betrouwbaarheid van het onderzoek (Verhoeven, 2007, p. 265). Tot slot hebben wij bij de interviews gebruikgemaakt van audiogegevens. Dit vergroot de validiteit, omdat wij op deze manier de boodschap van de respondenten niet konden veranderen door onze manier van noteren tijdens het gesprek.

Het is goed om in gedachten te houden dat de data die wij verkregen hebben door middel van het diepte-interview, beïnvloed kon worden door meerdere factoren. Zo kon de data gekleurd worden door het moment van het interview. Het kon zijn dat de gezinnen net een positieve of negatieve ontmoeting hebben gehad met het andere gezin. Dit zou dan hoogstwaarschijnlijk doorwerken naar hoe de geïnterviewde persoon kijkt naar de methode. Ook kon het zijn dat de gezinnen sociaal wenselijk antwoord zouden geven, omdat wij namens Agathos kwamen. In het gesprek hebben wij vooraf duidelijk benoemd dat gegevens geanonimiseerd zullen worden, om zo het risico op sociaal wenselijke antwoorden te verkleinen. De gezinnen waren op de hoogte dat er een interview zou plaatsvinden voor een onderzoek naar de methode 'Estafettegezin'. Hierdoor konden zij zich voorbereiden en sociaal wenselijke antwoorden geven. Het zou ervoor kunnen zorgen dat de respondenten sociaal wenselijke antwoorden gaven, dan wanneer zij hier niet vanaf wisten (Verhoeven, 2007, p. 266).

Focusgroep

De professionals die betrokken waren bij de focusgroep, hebben hun visie kunnen geven over de betekenis van de methode 'Estafettegezin'. Zij hebben resultaten van de diepte-interviews juist kunnen bevestigen of tegenspreken. Hoe meer mensen dezelfde factoren noemen, hoe betrouwbaarder de uitkomsten van ons onderzoek zijn. Door deze meervoudige onderzoeksoptzet, waarbij de onderzoeksvraag vanuit meerdere gezichtspunten bekeken werd (triangulatie), is de validiteit van het onderzoek vergroot (Verhoeven, 2007, p. 265). De uitkomst van de focusgroep hebben wij meegenomen in de aanbevelingen.

Voorbewerking aan de hand van audiogegevens

De voorbewerking voor verdere analyse is het schrijven van transcripten. Dit draagt bij aan de betrouwbaarheid zoals Boeije (2005) schrijft:

“Voorbewerking van de gegevens maakt deel uit van datamanagement.” (...) “Goed databeheer draagt bij aan de transparantie en controlebaarheid door anderen van wat er zich heeft afgespeeld tijdens het onderzoek en in het bijzonder tijdens de analyse” (p. 60).

Verder schrijft Boeije dat opname en transcriptie een belangrijke kwaliteitsborg is (pp. 60-61). Dit is de reden dat wij van de audiogegevens transcripten hebben geschreven. De transcripten zijn opgeslagen in een bestand voor een eventuele heranalyse, zoals Verhoeven ook aanraadt (2007, p. 265). Voordelen bij het gebruik maken van geluidsregistratie tijdens de gegevensverzameling zijn volgens Boeije (2005) de volgende:

- ✓ Ze komen de kwaliteit van de gegevens ten goede, omdat de onderzoeker zich op het gesprek of activiteit kan concentreren en zich minder druk hoeft te maken over de aantekeningen.
- ✓ Ze vergroten de kwaliteit van gegevens, omdat de onderzoeker niet hoeft te selecteren wat hij wel en niet noteert.
- ✓ De onderzoeker kan de gegevens niet vervormen door zijn wijze van noteren
- ✓ Ze leveren meer inzicht in het onderwerp van het onderzoek, omdat zowel de vragen als de antwoorden zijn geregistreerd. Hierdoor is helder wie naar aanleiding van welke vraag over welk onderwerp spreekt.
- ✓ Delen van de getranscribeerde tekst kunnen in de eindrapportage worden verwerkt, zodat lezers de relatie tussen de oorspronkelijke gegevens en de interpretaties kunnen beoordelen (Boeije, 2005).

Generaliseerbaar naar inhoud

Doordat we hebben gewerkt met een kleine onderzoeksgroep, kunnen wij ons antwoord op de centrale vraagstelling alleen betrekken tot deze populatie. Hooguit kunnen wij hypothesen stellen over de ervaringen van gezinnen die in de toekomst deelnemen aan deze methode. Verhoeven (2007) schrijft:

“De generaliseerbaarheid (populatie validiteit) van de resultaten naar je populatie is bij kwalitatief onderzoek geen hoofddoel. Dat kan ook bijna niet anders, aangezien in kwalitatief onderzoek vaak met kleine groepen wordt gewerkt of met selecte steekproeven; bovendien zijn de gegevens niet cijfermatig” (p. 268).

Verder schrijft Verhoeven dat het niet haalbaar is om het onderzoek te herhalen in dezelfde setting en dat de betrouwbaarheid daarmee moeilijk na te gaan is (p. 263). Wij hebben daarom geen algemene conclusies gedaan met betrekking tot vergelijkbare methoden, omdat er binnen het onderzoek factoren hebben kunnen meespelen die bepalend waren voor de resultaten. Voorbeelden hiervan zijn: omgevingsfactoren en persoonlijke factoren als religieuze achtergrond. De uitkomsten en conclusies van ons onderzoek blijven bestaan uit de inzichten en ervaringen van de huidige respondenten met de methode ‘Estafettegezin’.

In plaats van te generaliseren naar populatie of andere methoden, zijn wij op zoek gegaan naar individuele ervaringen van betrokkenen met de methode. Binnen deze individuele ervaringen zijn wij overeenkomsten en verschillen gaan analyseren. Ruyter en Scholl (2001) schrijven:

“Bij kwalitatief onderzoek wordt in de eerste plaats gestreefd naar inzicht in de beleavingswereld van de respondent. Generalisatie vindt niet plaats naar een populatie, maar naar de inhoud van informatie” (p. 137).

De doelstelling van het onderzoek was om inzichtelijk te krijgen hoe gezinnen de methode ‘Estafettegezin’ ervaren.

2.6 Methodische verantwoording

In deze paragraaf geven wij weer hoe het afnemen van de onderzoeksmethoden is verlopen. Eerst omschrijven wij onze ervaringen rondom de diepte-interviews en de non-respons. Vervolgens beschrijven wij onze ervaringen rondom het organiseren van de focusgroep.

Ervaringen rondom afname diepte-interviews

Voor het plannen van de diepte-interviews met de gezinnen van de onderzoekspopulatie, hebben wij contactgegevens doorgekregen van Agathos. Op deze manier zijn wij erachter gekomen dat één van de gezinnen niet uit het cliëntenbestand van Agathos komt. De enige contactgegevens die wij van dit gezin hadden, was een e-mailadres. Met dit gezin hebben wij een afspraak proberen te plannen via de e-mail. Met de overige gezinnen hebben wij telefonisch een afspraak gemaakt voor de diepte-interviews. Twee gezinnen wilden in eerste instantie niet aan het onderzoek deelnemen, omdat zij gestopt waren met de pilot 'Estafettegezin'. Wij hebben aangegeven het waardevol te vinden om ook de belevingen van hen met de methode te horen. Na dit aangegeven te hebben, konden wij toch een afspraak met hen maken.

Na het plannen van de diepte-interviews, hebben wij een aanvullende brief gestuurd naar de gezinnen. Hierin stond onze werkwijze en het doel van het diepte-interview kort uitgelegd.

Voor de diepte-interviews hebben wij onze groep in tweeën opgesplitst. We hebben er bewust voor gekozen om de diepte-interviews in duo's af te nemen. Om de validiteit te vergroten waren twee personen gewenst. Dit om misinterpretaties te voorkomen. Het interview werd bij de gezinnen thuis gehouden en de duur varieerde van één tot tweeënhalf uur. Voorafgaand aan het gesprek legden wij uit dat wij, als er geen bezwaar was, het gesprek zouden opnemen. Geen enkel gezin heeft hiertegen bezwaar gemaakt.

In de voorbereiding van het uitvoeren van ons onderzoek, hebben wij een topiclijst opgesteld. Deze is afgeleid uit het theoretisch kader en bevat elementen die terug zouden kunnen komen bij het beantwoorden van de deelvragen. Deze topiclijst met bijhorende richtvragen zijn door onze onderzoekbegeleidster goedgekeurd. Het gebruikmaken van de topiclijst heeft ons handvaten gegeven voor het onderzoek. Hiermee hebben wij tijdens de diepte-interviews gecontroleerd of de informatie die wij kregen, relevant was voor het onderzoek. Tegelijkertijd merkten wij op, dat onze aandacht soms naar deze topics verplaatst werd. Dit belemmerde ons soms bij het doorvragen op het verhaal van de respondent.

De diepte-interviews hebben wij gepland binnen de meivakantie. Dit hebben wij bewust gedaan, omdat het de kans vergrootte dat wij het gezin als geheel zouden kunnen spreken. Dit hadden wij in ons onderzoeksplan vooraf opgesteld. Het heeft alleen niet opgeleverd wat wij voor ogen hadden. We wilden graag een interview met alle gezinsleden. Dit bleek voor de gezinnen moeilijk te organiseren, in veel gevallen hebben wij alleen de moeder geïnterviewd.

Om de betrouwbaarheid van de resultaten te verhogen, hebben wij de audiogegevens getranscribeerd. Aan de gezinnen hebben wij vooraf gezegd dat alleen onze onderzoekbegeleidster de transcripten te zien krijgt, dit om de anonimiteit te waarborgen. Ook hebben wij aangegeven dat wij enkele citaten gebruiken bij het schrijven van de resultaten, maar dat deze geanonimiseerd zouden zijn. Ook hier werd door geen van de gezinnen bezwaar tegen gemaakt. Wij hechtten grote waarde aan de anonimiteit, zodat de respondenten geen sociaal wenselijk antwoord zouden geven. Na het uitschrijven van de transcripten hebben wij de audiogegevens verwijderd.

Op het moment van afname van de diepte-interview waren veel gezinnen nog in de eerste helft van het traject. Dit maakt dat de antwoorden gebaseerd zijn op minder ervaringen. Wanneer het diepte-interview in een later stadium van het traject had plaatsgevonden, zou dit mogelijk meer informatie opleveren over de methode.

Non-respons diepte-interviews

Alle gezinnen die wij benaderd hebben, hebben op ons verzoek gereageerd. Er was echter één gezin

dat op vakantie ging op het moment dat wij het onderzoek uitvoerden. Hierdoor hebben wij met dit gezin geen diepte-interview kunnen houden.

Wij beschreven eerder dat wij het hele gezin wilden benaderen, zowel de ouders als de kinderen. Bij drie diepte-interviews hebben wij alleen de moeder gesproken. Bij de andere vier diepte-interviews hebben wij meerdere gezinsleden kunnen betrekken. Vaders en kinderen hebben wij verhoudingsgewijs het minst gesproken. Dit geeft een vertekening van het beeld dat wij vooraf hadden, namelijk dat wij met het gezin als geheel mee zouden nemen in ons onderzoek. Als reden voor deze non-respons wordt aangedragen dat de kinderen en vaders vaak niet werken met de methode. Bij één gezin was de vader niet betrokken in de thuissituatie. De resultaten van het onderzoek zijn dan ook voornamelijk antwoorden die de moeders hebben aangedragen. In de resultaten hebben wij geen citaten van kinderen meegenomen, omdat zij nauwelijks deelnemen aan de methode. Omdat vaak alleen de moeder deelnam aan de pilot en de kinderen meestal niet op de hoogte waren van de methode, geeft dit een vertekening. Deze is van invloed op de aanbevelingen die wij hebben geschreven.

Ervaringen rondom afname focusgroep

De professionals die deelnemen aan de focusgroep zijn benaderd door de teammanager Ambulante Hulpverlening van Agathos. De voorwaarde die wij stelden bij het organiseren van de focusgroep, was dat er drie professionals werkten met de methode en drie niet. Dit zou voor een balans kunnen zorgen. Ook hoopten wij dat hiermee een dynamisch gesprek op gang zou komen. De dynamiek hebben wij in de focusgroep terug kunnen vinden. Vanuit de professionals die er niet mee werkten werden er soms kritische vragen gesteld.

Wij hebben er bewust voor gekozen om geen leidinggevende in de focusgroep te betrekken, om sociaal wenselijke antwoorden van de professionals te voorkomen. Wel nam een medewerker van Agathos deel aan de focusgroep, die vanuit beleidsniveau kennis heeft van de methode 'Estafettegezin'. Zij is betrokken geweest bij het opzetten van de pilot. Wij hebben besloten om haar inbreng in de focusgroep niet mee te nemen in onze analyse. Wij zien haar antwoorden als gekleurd door haar voorkennis en haar mogelijke belang om de pilot te doen slagen. Wel zijn de vragen die zij inbracht van belang geweest voor verdieping in de focusgroep.

Vanwege tijdsdruk die wij hebben ervaren bij het uitvoeren van dit onderzoek, is de focusgroep georganiseerd in dezelfde periode als het afnemen van de diepte-interviews. Dit heeft gemaakt dat de topiclijst van de focusgroep alleen gebaseerd zijn op het theoretisch kader; niet op onderwerpen die uit de diepte-interviews naar voren zijn gekomen. Dit hebben we vooraf wel beschreven.

Wij zijn voornamelijk op zoek geweest hoe het werken met de methode 'Estafettegezin' ervaren wordt. Een deel van de resultaten uit de focusgroep zijn daardoor alleen toepasbaar op de methode. Net als bij de diepte-interviews met de gezinnen, hebben wij het gesprek van de focusgroep opgenomen. Om onze eigen interpretaties van het gesprek te vermijden, hebben wij de opname getranscribeerd. Dit ter verhoging van de betrouwbaarheid. Na het transcriberen is de opname verwijderd. Het gebruikmaken van de focusgroep heeft bijgedragen aan een controlemogelijkheid. Zo kunnen we zien of de resultaten uit de diepte-interviews overeenkomen met de waarnemingen van de professionals.

2.7 Analysemethode

Na het afnemen van de diepte-interviews, hebben wij de transcripten geschreven. Voor het schrijven van de transcripten hebben wij gebruikgemaakt van de audiogegevens die zijn opgenomen tijdens de diepte-interviews. Vervolgens zijn wij deze transcripten gaan labelen. Deze labels hebben wij geanalyseerd en gezocht welke overeenkomsten en verschillen er zijn tussen de ervaringen van de gezinnen. Dezelfde werkwijze als bij het analyseren van de diepte-interviews, hebben wij toegepast bij het analyseren van de focusgroep. Van de audiogegevens hebben wij een transcript geschreven en deze vervolgens gelabeld. Hiermee hebben wij overeenkomsten en verschillen geanalyseerd tussen de ervaringen van professionals en gezinnen. Deze analyse is gebruikt voor beantwoording van de deelvragen.

Hoofdstuk 3 – Resultaten

3.1 Inleiding

Onze centrale vraagstelling is: “Welke positieve en negatieve betekenis geven het deelnemend gezin, het estafettegezin en de professional aan het werken met de nieuwe methode ‘Estafettegezin’?” Hier binnen staan de betekenissen centraal die de gezinnen en professionals geven aan de methode ‘Estafettegezin’. Deze betekenissen hebben wij opgevraagd binnen diepte-interviews en een focusgroep. Bij het opvragen hebben wij onderwerpen centraal gesteld uit het theoretisch kader. Aan de hand van elementen uit de methode schetsen wij hieronder de resultaten. Hierin komt terug hoe de gezinnen en de professionals de methode ervaren. Dit kan positief en negatief zijn. Aan de hand van de resultaten schrijven wij aanbevelingen voor Agathos. Hiermee behalen wij onze doelstelling. Wanneer wij in dit hoofdstuk spreken over respondenten, bedoelen we hiermee de gezinsleden die wij geïnterviewd hebben.

3.2 Resultaten

Leren van ervaringen

De methode ‘Estafettegezin’ is ontwikkeld naar aanleiding van onder andere het missen van ervaringsdeskundigheid bij professionals van Agathos. Het leek Agathos zinvol om gezinnen met vergelijkbare problematiek aan elkaar te koppelen. Het estafettegezin is daarbij verder in het proces dan het deelnemend gezin. In de gesprekken met de gezinnen en door middel van de focusgroep zijn wij opzoek gegaan naar hoe ervaringsdeskundigheid in deze methode daadwerkelijk wordt ervaren. We zijn erachter gekomen dat herkenbaarheid een meerwaarde is van ervaringsdeskundigheid. Daarom zullen wij dit element van ervaringsdeskundigheid eerst toelichten.

Herkenbaarheid

In ons theoretisch kader kwam naar voren dat herkenbaarheid een meerwaarde kan hebben. Dit, omdat cliënten bij ervaringsdeskundigen herkenning kunnen voelen en dat dit erkenning met zich mee brengt. Bij drie van de vier matches was er sprake van vergelijkbare problematiek. Daardoor was er bij deze gezinnen ook sprake van herkenbaarheid in problematiek. Dit werd als positief ervaren. Een respondent vertelde dat de herkenning van problematiek ervoor zorgt dat zij zich begrepen voelt:

“Er zijn toch wel heel veel mensen die, of het niet begrijpen of die het eigenlijk bagatelliseren. Dat merk je altijd hier, maar ook met andere mensen. Degenen die kinderen hebben met ADHD of PDD-nos. Dan merk je gewoon een bepaalde overlapping en dan snap je elkaar.”

Een andere respondent vertelde bijvoorbeeld dat ze een advies of bemoediging van iemand die vergelijkbare problemen door (heeft ge-) maakt, prettiger ervoer dan wanneer zij hetzelfde advies van een professional zou hebben gehoord:

“Dat je iemand als hulpverlener zegt van ‘joh, ‘t gaat goed komen hoor, ook al zie je ‘t nu helemaal niet’, denk je van ‘ja je hebt mooi praten’, of dat iemand die het ervaren heeft van ‘joh, ik snap het, je ziet echt geen uitweg, je denkt echt dat het nooit meer goed komt, maar luister, ik heb het ook zo ervaren, ik nam echt ook zo’n berg medicijnen, het is echt goed gekomen’. Dat is wel anders. Het komt anders binnen”.

Ook professionals zagen herkenbaarheid van problematiek als een positief element van de methode. In de focusgroep zei een professional:

“Ze geven eigenlijk letterlijk aan van dat ze voelen van de persoon waarmee je praat die weet eigenlijk heel goed wat je bedoeld. ... Dat geeft ze.. Dat ervaren ze anders dan bij een professional. In dit geval bij mij dan. Ze ervaren van je weet gewoon wat ik bedoel. Ja.”

In het theoretisch kader hebben we onderzocht wat de meerwaarde van ervaringsdeskundigheid kan zijn: Van Erp, Hendriksen-Favier, Hoeve en Boer (2008) benoemen vanuit cliëntperspectief de meerwaarde van de inzet van ervaringsdeskundigen. Volgens hen vinden cliënten dat een ervaringsdeskundige:

“Over meer inlevingsvermogen beschikt dan andere professionals en voelen zij zich beter begrepen. Het blijkt dat zij het contact met een ervaringsdeskundige op gelijkwaardiger niveau ervaren. Daarnaast geeft een ervaringsdeskundige cliënten handvatten om naar moeilijke situaties te kijken en leert hen om te gaan met deze situaties” (Ruis, Polhuis, & Hoop, 2012).

Dit gaven meerdere respondenten ook aan tijdens de diepte-interviews. Deze herkenning zou niet alleen fijn zijn als lotgenotencontact. Naast lotgenotencontact kwam in de focusgroep ook naar voren dat herkenbaarheid een bijdrage kan leveren aan het leerproces.

“Door de herkenning die ze bij elkaar vinden ehm. Ja, dat ze er meer uit halen. Of andere dingen uit halen, dan met het contact met de hulpverlening.”

Een andere professional reageerde hierop met:

“Ja. Daar sluit ik mij aan.”

Bij twee van onze respondenten was er bij de match geen sprake van vergelijkbare problematiek. In het gesprek kwam wel naar voren dat dit wel een meerwaarde had kunnen zijn binnen de methode. Eén van deze respondenten vertelde:

“We hebben wel eens een lezing bijgewoond. ... Als je daar de mensen ontmoet die hetzelfde hebben. Heel veel vergelijkbaar. Zo ben ik pas op een mantelzorgbijeenkomst geweest. Daar was ook een vrouw van, daar voel je gewoon ‘Hé, heel veel herkenning!’”

Het bovenstaande citaat geeft aan dat herkenbaarheid voor deze respondent belangrijk is. Naar aanleiding hiervan hebben wij de volgende vraag gesteld:

“Ik hoorde u net vertellen over een ander gezin die ook, waar ook [vergelijkbare problematiek heeft] als ik het goed hebt gehoord. Stel dat u daar aan werd gekoppeld. Wat zou dat dan..?”

De reactie van de respondent was stellig:

“Ja, dat zou gewoon geweldig zijn. Ja, ja.”

Deze respondent geeft aan dat herkenbaarheid op het gebied van problematiek bij het andere gezin een meerwaarde zou zijn voor de pilot.

Een andere respondent geeft aan dat ze het niet noodzakelijk vindt dat een match wordt gevormd op basis van herkenbaarheid van problematiek. Ze zegt:

“Uhm, Ja ik zou zeggen: stel dat niet als voorwaarde. Want op deze manier gaat het ook goed. Ik denk dat je de methode dan gewoon breder kan trekken. Niet alleen voor gezinnen met dezelfde problematiek, maar ook als je bijvoorbeeld dichtbij elkaar in de buurt woont. Dat je elkaar dan tot een hand en voet kan zijn.”

De pilot is gebaseerd op het inzetten van ervaringsdeskundigheid. Volgens deze respondent zou ervaringsdeskundigheid daarom ook algemener gezien kunnen worden, namelijk: gericht op algemene doelen en de taak van het opvoeden. In de bovenstaande citaten zien we dat de beide gezinnen van de match een ander signaal afgeven. Het ene gezin geeft het signaal af de herkenbaarheid van problematiek te missen, terwijl het andere gezin aangeeft dat ze dit niet direct mist. Zij haalt ook andere opbrengsten uit het contact.

Omdat wij benieuwd waren hoe andere respondenten tegen het maken van een match aankeken, waarbij geen sprake was van herkenbare problematiek, hebben wij aan één van de andere respondenten de vraag gesteld:

“Stel je voor als u benaderd zou worden om als estafettegezin te werken met een gezin wat te maken heeft met totaal verschillende problematiek. Hoe zou u daar tegenover staan?”

Deze respondent gaf aan:

“Hmm, weet ik eigenlijk niet goed. Ja. Kijk als je elkaar hulp kan bieden, zou dat natuurlijk heel mooi zijn. Maar het is wel zo als je dezelfde problematiek hebt en iemand start daar net in, die kan daar juist heel mooi handvatten voor gebruiken. En als jij daar zelf mee te maken heb gehad, dan kun je diegene wel meer bieden dan dat je ergens komt en je weet niet wat daar gebeurd. Dat je ook niet weet wat je zou moeten zeggen. Ik denk dat dat wel lastig is.”

Over het maken van een match op basis van dezelfde kenmerken zijn dus verschillende meningen.

De meerderheid van de respondenten, zes van de zeven ondervraagde gezinnen, geven aan dat zij herkenbaarheid van problematiek als een toegevoegde waarde zien binnen contact met andere gezinnen.

“Maar de meerwaarde zit er natuurlijk in, dat er iemand is met dezelfde invalshoek als jij.”

Zij bevestigen hiermee Boevink, Plooy en Rooijen die erover schrijven:

“Cliënten vinden bij de ervaringsdeskundige herkenning en hierdoor voelen zij zich ook meer erkend” (Boevink, Plooy, & Rooijen, 2006).

Bewustwording en leerproces

Zoals wij in het eerste hoofdstuk bespraken, is de methode ‘Estafettegezin’ gebaseerd op de gedachte, dat het deelnemend gezin het estafettegezin ‘waarneemt’ en leert van het gedrag van dit gezin. Dit wordt ook wel modelleren of observatieleren genoemd (Rigter, 2005). Onze verwachting was dat dit een rol zou spelen in het leren van de gezinnen. In de praktijk hebben wij gezien dat het plannen van een gezinsmoment moeilijk te realiseren was. Hierdoor was modelleren niet van toepassing. De moeite met het plannen van de gezinsmomenten beschrijven wij verder bij ‘ruimte voor verbetering’. Daarnaast is volgens de literatuur, het gesitueerd-leren een basis voor de methode. De gedachte van deze manier van leren is dat er een positievere manier van leren wordt verwacht wanneer de leerling werkt in een authentieke context, dan wanneer deze in een niet authentieke context werkt. Dit is wel van toepassing op de methode ‘Estafettegezin’, omdat de contactmomenten plaatsvinden in hun eigen omgeving.

In onze interviews komt naar voren dat de pilot heeft bijgedragen aan de bewustwording van de respondenten en dit is niet zozeer eenzijdig. Eén van de respondenten zei dit als volgt:

“En eh, ook wel we wisselen ook wel bijvoorbeeld tips uit eh, nou ja, hoe kun je bijvoorbeeld ontspannen, of wat geeft je nou ontspanning, dat je daarover na gaat denken van eh, ja, heel veel dingen worden vaak zo’n sleur hé, je doet het zo zonder soms bij na te denken, en dat zijn best goeie dingen eigenlijk ja, van eh, ja wat kun je daar nu aan doen en eh, neem eens gewoon echt even tijd voor jezelf. Dus bewust, je wordt er echt bewuster van, de contacten daar ben ik wel heel blij mee, eh, dat dat nu toch wel is ontstaan, zeg maar.”

Van meerdere respondenten hebben wij vernomen dat de pilot helpt om bewustwording te bereiken. Men bespreekt zaken, die vaak voor elkaar herkenbaar zijn. Hierdoor worden mensen attent op wat er speelt, wat zij al geleerd hebben en ook waar zij aan werken.

“Dus in die zin, eh, heb ik er ook zelf steeds weer wat aan hè. Wat we bespreken, moet ik zelf ook weer denken van ja, moet ik zelf ook goed in de gaten houden.”

Een bijdrage aan het leerproces kan dus gezien worden in het feit dat mensen bewustwording bereiken over zowel hun eigen situatie en de situatie van de ander.

Naast de bijdrage die bewustwording voor enkelen heeft geleverd, is er ook een ander positief punt naar voren gekomen:

“Je hoort het nu echt uit de praktijk, en dat vind ik wel heel positief. ... Iemand die het vanuit de theorie kan vertellen, die kan wel hele goeie tips geven natuurlijk, maar nu weet je gewoon wat het van je vergt. En dat vind ik heel positief, dat je met elkaar kan delen”

Deze manier van leren wordt anders ervaren wanneer men contact heeft met iemand die hetzelfde meegemaakt heeft. De wederkerigheid, zoals eerder beschreven, draagt hieraan bij. Dit lichten wij in de volgende alinea toe. Tot slot wordt er vanuit professionals ook het volgende signaleerd:

“Ja, en wat ik ook nog wel gehoord had was qua wat jij noemde over eh. Dat gezinnen er ook weer andere dingen uithalen dan dat eh vanuit het professionele contact.”

Omdat de respondenten nog in een vroeg stadium van het traject zitten, kunnen wij over het leerproces en het daadwerkelijk behalen van de doelen verder geen informatie geven.

Wederkerigheid

Naast herkenbaarheid wordt wederkerigheid nagestreefd door het koppelen van twee gezinnen met vergelijkbare problematiek. Wederkerigheid houdt in dat de beide gezinnen iets voor elkaar kunnen betekenen en kunnen leren uit het contact. Wanneer het ene gezin geeft, ervaart dit gezin

bijvoorbeeld voldoening en het andere gezin voelt zich geholpen. Op die manier werkt de interventie die gepleegd wordt, twee kanten op. Een respondent zei hierover:

“Dus in die zin, eh, heb ik er ook zelf steeds weer wat aan hé.”

In de focusgroep zei een professional over de wederkerigheid in het proces:

“Uiteindelijk leren ze altijd ervan, alleen, maar probeer dat bewust te maken eigenlijk”.

In hoofdstuk één bleek naar aanleiding van het theoretisch kader dat wederkerigheid, het geven en ontvangen, een positief effect zou kunnen hebben op de eigenwaarde van de betrokken respondenten. Bredewold beschrijft in haar proefschrift dat:

“Wederkerigheid kan bijdragen aan het gevoel van eigenwaarde en waardering van mensen voor elkaar. Ook werd beschreven dat wederkerigheid de solidariteit in de samenleving zou kunnen verstevigen” (2014).

In de interviews met de respondenten kwam het gevoel van eigenwaarde ook naar voren als positief effect van wederkerigheid. Zo zei een tweede respondent:

“Het is niet alleen eenrichtingsverkeer. Jij doet niet alleen iets voor mij, maar je kan ook iets terug doen. Dat is natuurlijk ook heel positief. Dat geeft jezelf ook een boost.”

Weer een andere estafettemoeder gaf aan:

“Later bleek dat je ook zelf doelen op mag stellen. Dat je er zelf ook wat aan hebt. Toen had ik helemaal zoiets van, dan snijdt het mes aan twee kanten. Ja, dan heb je er zelf ook nog wat aan ik kreeg er gewoon ook wel veel voor terug.”

Verder zei ze:

“Je krijgt er ook gewoon meer zelfvertrouwen door, doordat je iets voor een ander kan betekenen.”

Wel gaf een vierde respondent aan:

“Ja goed het is wel laten we zeggen dat ik wel meer van [naam] krijg dan dat ik haar kan bieden zeg maar. Tenminste naar mijn gevoel. Dus dat eh, dat vind ik af en toe, soms wel eens vervelend. Maar goed, ja. Ik hoop dat er ook nog een andere tijd mag komen dat het eh.”

Bovenstaande respondent geeft aan dat het voor kan komen dat het voelt alsof de ander meer geeft, dan jij kan geven. Dit zou als onprettig ervaren kunnen worden.

Een ander deelnemend gezin zei:

“Ze zeggen [professional], dat gezin is net wat verder dan jullie, dus ik ging er ook een beetje met het idee naartoe ‘ik moet daar veel gaan leren’. Maar nu is het net even wat andersom.”

Hiermee geeft dit gezin aan dat het geven en ontvangen een dynamisch proces is en er wisseling in het geven en ontvangen is. Door de meerderheid van de respondenten werd aangegeven dat wederkerigheid als positief werd ervaren. Deze betekenisgeving van één van de respondenten willen we echter niet achterwege laten, omdat ons dit aan het denken heeft gezet. We vragen ons hierbij af of dit een aandachtspunt moet zijn binnen begeleiding van de gezinnen. Wij kunnen ons voorstellen dat het ervaren van een onbalans invloed kan hebben op de relatie of het leerproces. Juist, omdat wederkerigheid invloed kan hebben op de eigenwaarde.

Overstijgen van problematiek

We gaven aan dat het inzetten van gezinnen met problematiek een risicofactor kan zijn, omdat gezinnen terug kunnen vallen in hun problematiek. Bij de uitvoering van de pilot is het niet voorgekomen dat cliënten daadwerkelijk terug zijn gevallen in hun problematiek. Meerdere respondenten gaven aan dat zij dit gevaar voorzagen. Eén van deze respondenten gaf aan dat ze vonden dat de gezinnen die deelnemen aan de methode wel wat verder moesten zijn in het proces. Verder zeggen zij:

“Je moet wel de discipline op kunnen brengen om het te kunnen doen en door te zetten, want anders ja, als je het los laat dan is het gebeurd natuurlijk.”

Op een ander moment in het gesprek gaf de respondent zij aan:

“Ja, ja. Maar goed, maar hij zegt ook, maak het dan niet weer je eigen probleem ervan hè. Laat het wel weer los.”

De reactie was:

“Dat is het gevaar natuurlijk hè? Ja.”

Wij hebben hier op doorgevraagd in de volgende reactie:

“En herkent u dat? Dat het moeilijk is uhm om uw eigen problematiek op dat moment te overstijgen en naar een ander gezin te gaan? Lukt dat altijd?”

Een respondent reageert hierop met:

“Ja, als het moment daar is wel, maar ik zeg ook van achteraf moet ik het wel eens bezuren. Dan heb ik het wel zelf gedaan.”

Een ander gezinslid:

“Dat je er te veel energie in stopt. En dan doe je jezelf tekort.”

De reactie hierop was:

“Ja, zoiets.”

Een andere respondent vertelde over herkenbaarheid:

“Dat vond ik eerst ook wel een gevaar... Ik ben inderdaad al snel iemand die problemen van een ander op me neemt en doordat [naam] ook gewoon heel open is over haar problemen. Vooral in de eerste twee gesprekken had ik wel zoiets van ‘Oh, ga ik me dit niet teveel aantrekken? En wil ik zelf ook niet teveel de hulpverleningsrol gaan spelen’.”

Ook professionals zien het wel als een risico dat gezinnen aan elkaar gekoppeld worden met dezelfde problematiek. Een professional zei hierover:

“Ja, ook weer denk ik ook weer heel verschillend per gezin, per situatie. Maar ik kan me voorstellen dat het meer druk op kan leggen. Van o ja wacht eens even heb ik niet teveel gepraat of uh. Ja, wat vindt ie ervan dat ik het zus of zo heb gezegd. Dus ja meer in de persoonlijke sfeer gaat komen en wel gevoelige onderwerpen misschien aansnijdt waardoor het complexer kan worden. Ja, ik weet het niet.”

Verder kwam in de focusgroep naar voren dat estafettegezinnen verder in het proces moeten zijn.

Een stukje gesprek wat dit duidelijk maakt.

Professional:

“Nou misschien die wel vers zijn. Die wel doelen behaald hebben.”

Reactie andere professional:

“In de afrondende fase?”

Reactie eerste professional:

“Ja, dat denk ik wel ja.”

Een professional zonder ervaring met de methode gaf aan:

“Volgens mij moet je best sociaal vaardig zijn wil je gezinnen of zo dan bij elkaar zetten. Wil je überhaupt goed resultaat kunnen komen. Ik denk dat als je verstandelijk beperkten of iets van echte. Nou dan is het misschien binnen een aantal weken dat het misschien compleet uit de hand loopt.”

In het eerste hoofdstuk staat beschreven dat een voorwaarde bij het inzetten van ervaringsdeskundigheid is dat de ervaringsdeskundige wel zijn eigen ervaring moet kunnen overstijgen, de situatie los moet kunnen laten en eigen leermomenten moet kunnen benutten om anderen te helpen (Wilrycx, 2007). Kan de ervaringsdeskundige zijn eigen problematiek nog niet overstijgen, dan kan hij een terugvallen in problematiek en kan er een belemmering in het proces plaatsvinden.

Zoals onze resultaten beschrijven is er geen sprake van terugval in de praktijk geweest. Wel willen we dit risico noemen, omdat uit de theorie en uit reacties van een gezinslid, als professionals is gebleken dat dit inderdaad een aanwezig risico is. Tegelijkertijd zien we ook een andere reactie bij respondenten. Namelijk dat herkenbaarheid van problematiek er niet voor zorgt dat je wordt mee gezogen in de problematiek, maar dat het er juist voor zorgt dat ze hun problemen kunnen relativeren. Een respondent zei in het diepte-interview:

“Het is gewoon ook wat je ervan geleerd hebt, dat je aan bepaalde dingen gewoon niet te zwaar aan moet tillen. Zo van, dan zit je er echt even middenin. En kun je er niet doorheen zien. Maar dat hebben meer mensen en dan denk je dat is niet alleen mijn probleem. Daar moet je ook wel weer overheen stappen. Dat je gewoon niet alles te zwaar neemt.”

Het risico van de terugval in problematiek is in de praktijk nog niet voorgekomen, maar wordt wel door verschillende respondenten aangegeven als gevaar. Tegelijkertijd wordt ook door respondenten aangegeven dat het kan helpen om eigen problemen te relativeren wanneer zij soortgelijke problematiek bij anderen zien.

Match

Het matchen van twee gezinnen is een belangrijk element binnen de methode 'Estafettegezin'. Dit heeft als uitgangspunt dat gezinnen van elkaar kunnen leren. Vergelijkbare problematiek is een factor die speelt bij het maken van een match. Hier hebben we eerder al wat over geschreven. Binnen de pilot heeft er zich een situatie voorgedaan waarin herkenbaarheid in mindere mate heeft voorgedaan. Deze respondent zei:

"Maar ik bedoel 'ja als je een gezin hebt met de opvoeding dezelfde problemen en dezelfde leeftijd kinderen'. Dan klikt het denk ik eerder. Het klikte verder gewoon wel best, maar niet op de problematiek."

In de andere vijf gezinnen is herkenbaarheid als positieve betekenis naar voren gekomen. Voor de klik zou het misschien niet per se veel uitmaken. Voor de bespreekbaarheid van de doelen zou het mogelijk invloed hebben.

In het eerste hoofdstuk schreven we al:

"Het vinden van een goede match, waarin beide gezinnen open staan voor het contact, is dus een voorwaarde voor de wederkerige relatie tussen de gezinnen. Het zou een negatief element kunnen zijn van de methode 'Estafettegezin' dat de effectiviteit afhankelijk is van een goede match."

Uit meerdere interviews is gebleken dat dit ook voor de gezinnen een belangrijk punt is.

"Bij haar was het gewoon op een ander terrein waarom ze hulp nodig had. ... Als je dat zou kunnen koppelen, dan zou je heel veel steun aan elkaar kunnen hebben hè."

Het belang van het vinden van een goede match is volgens deze respondent belangrijk, omdat een goede match steunt geeft. Zo zei één van de professionals:

"Ja, ik sta er een beetje dubbel in. Aan de ene kant ik vind het een heel leuk initiatief, maar dan moet het inderdaad net wel goed klikken. De goede match hebben. Ik denk dat er ook heel makkelijk juist iets van overbelasting. (...) Ja, ik kan me voorstellen dat het toch op den duur wel gaat opbreken van 'ja, ik moet het er wel echt bij doen'. Dus ik denk dat het heel erg afhangt van de soort vraag die er is en hoe de match is."

Ook vanuit het oogpunt van de professionals blijkt dat een goede match veel kan opleveren.

Wanneer er geen klik is tussen de gezinnen, kan dit ook belastend werken.

Bijdrage aan doelen

Bij aanvang waren wij benieuwd wat de bijdrage van de methode 'Estafettegezin', was voor het persoonlijk proces en de persoonlijke doelen van de cliënten. Bij aanvang van de bijeenkomsten werden er doelen opgesteld. Dit werd door de meeste respondenten als vrij positief ervaren. Elk mens heeft een motivatie om deel te nemen aan een pilot. Deze motivatie kleurt de doelen van de betrokken gezinnen. Is de motivatie dat het prettig is om met mensen te praten die zich herkennen in de problematiek, dan zullen de doelen er anders uit zien dan wanneer je wil werken op het vlak van persoonlijke ontwikkeling. De respondenten hadden verschillende motivaties om mee te doen aan de pilot 'Estafettegezin'. De motivatie die het meest naar voren kwam was het kunnen leren van iemand met herkenbare problematiek en de mogelijkheid om ervaringen uit te wisselen. Dit werd in totaal vier keer genoemd tijdens de diepte-interviews. Zo zei een respondent:

"Ja, nou, 't was voornamelijk wel om ervaringen uit te wisselen toch wel."

Daarnaast kwam bij twee respondenten naar voren dat zij uit nieuwsgierigheid meededen aan de pilot. Dit blijkt in het volgende citaat:

"Laten we het maar proberen. Ik sta er wel voor open en we zien wel wat het wordt."

Een reden die door twee respondenten werd aangedragen was het willen helpen van een ander.

Daarnaast zei één respondent het volgende:

“Maar ik begreep dat het ook een beetje lastig was om mensen te krijgen. Voor eh voor zo’n eh ja eh voor zo’n pilot zeg maar. Dus toen had ik zo iets van nou ja goed. Ik wil jullie toch helpen.”

Deze respondent gaf dus aan mee te willen werken aan de pilot, omdat het moeilijk leek om matches te maken. Daarnaast gaf een professional in de focusgroep aan dat zij enthousiast raakte van de pilot, omdat ze mensen in contact brengt met elkaar.

Hierboven kunt u lezen dat de motivaties om deel te nemen uiteenlopen. Sommige respondenten hadden meerdere motivaties om deel te nemen aan de pilot.

Het werken met de methode gebeurt aan de hand van doelen die onder begeleiding van de professional worden opgezet. Deze doelen vormen als het ware de rode draad voor de hulpverlening die de gezinnen elkaar bieden. Het werken aan de hand van doelen, maakt dat er gewerkt kan worden aan het eigen proces.

“Eerst dacht ik het heeft iets, het spontane gaat er juist een beetje af als je aan doelen werkt. Maar goed, dat was natuurlijk wel de opzet van de methode. Je hebt allebei een probleem en daar ga je eens op een andere manier, niet met de hulpverlener, maar op een andere manier mee aan de slag. Maar gewoon in het normale leven, ik zou niet snel met mijn vriendin als we allebei ergens tegenaan lopen, ‘Laten we hier eens doelen over opstellen en hieraan gaan werken’. Dat doe je gewoon niet. Maar nu dit op deze manier. Je zit allebei in de hulpverlening en je bent allebei bekend met doelen stellen.”

Deze doelen bieden dus structuur ook voor het contact tussen de gezinnen. Volgens één van de respondenten was hierbij de vraag of het het ‘spontane’ weg zou nemen, maar het helpt dus mogelijk ook om contact te maken over doelen. Volgens één van de professionals is het doelen opstellen ook dat wat het verschil maakt tussen lotgenotencontact en dit traject ‘Estafettegezin’.

Deze respondent zegt hierover:

“Ja, een belangrijk stukje daarbij is ook nog het werken aan doelen. Anders krijg je een soort lotgenotencontact. Het gaat er echt om dat het gezin dat deelneemt de doelen stelt en het andere gezin ook. Dat ze met elkaar proberen die doelen te bereiken. Het is echt doelgericht.”

“Dat werkt heel leuk. Dan stel je echt doelen op en dan is dat toch de leidraad voor het proces. Ja.”

Professionals gaven aan dat zij het idee hebben dat de methode positieve dingen oplevert. Het stellen van doelen gaf hier richting aan.

“Ik vond het heel leuk zeker het gesprek met de moeders samen. De doelen. Het leuke vond ik gewoon ehm. Ze zeggen natuurlijk steeds meer oplossingsgericht werken wat inderdaad als hulpverlener kon ervaren, dat ik een beetje achterover kon leunen. En hun ondertussen het werk liet doen. En het werkte echt gewoon. Dat heb ik heel leuk gevonden. Ook de doelen waar ze mee aan kwamen ze zetten. Ja, ik vond het gewoon heel leuk.”

Bereikbaarheid

De methode vraagt van mensen om gedurende een bepaalde periode een relatie aan te gaan. Zoals bij ‘ruimte voor verbetering’ verder toegelicht zal worden, is hierbij het plannen van contactmomenten iets wat moeilijk haalbaar blijkt te zijn. Een aantal respondenten gaf aan dat zij het prettig vinden dat hun match bij hen in de buurt woont. Dit maakte het beter haalbaar.

“Nou, ik kan niet zeggen dat het heel teveel was. Want het was ook wel weer even, als ik bij haar kwam, even eruit. Even gezellig een bakje koffie erbij. Ze woont [plaats] en je loopt terug naar huis. En ze kwam ook een keertje hier. Ja, op zich was het niet teveel.”

Niet enkel het feit dat het makkelijk te bereiken is hierin volgens de respondenten waardevol. Zo zegt één respondent:

“Daarmee is het ook wel fijn dat er hier iets in de buurt.. Dat ik er even iets op terug kan vallen als er iets is met de kinderen.”

Dit werd door meerdere respondenten beaamd. Respondenten ervaren het dus als prettig wanneer zij terug kunnen vallen op iemand uit de buurt.

Eén van de respondenten gaf wel aan dat zij gerust een afstand zouden willen afleggen die groter was dan loop of fietsafstand, wanneer er hiermee een goede match bereikt werd. Op de vraag of de afstand voor hen een rol zou spelen werd geantwoord:

“Nou, ik denk niet dat het zoveel uitmaakt, maar ik denk dat het wel handig is als het niet al te ver van elkaar vandaan is. Dat je niet bij wijze van een half uur moet reizen of zo, dat niet. Maar het is echt veel belangrijker of er een klik is tussen de gezinnen.”

Bereikbaarheid van het andere gezin binnen de methode is een factor waar rekening mee moet worden gehouden bij het maken van een match. De klik zou, volgens deze respondent, de beslissende factor zijn.

Combinatie tussen professional en ervaringsdeskundige

We hebben hierboven elementen geschetst die een kern vormen voor de methode ‘Estafettegezin’. Bij herkenbaarheid speelt ook het kunnen spuien van wat je lastig vindt of waar je tegen aan loopt. Een respondent vertelde:

“Nou uhm, je weet gewoon dat je daarvoor bij elkaar komt. Dus je voelt je eigenlijk niet zo’n hele erge zeurpiet. Van eh, je mag je verhaal doen. Kijk als je wel eens iemand anders belt, dan denk je ook van.. Houd je mond maar. Ben ik weer aan het piepen. Nu kun je gewoon je verhaal doen. Je weet gewoon van, zij hoeft er voor de rest niets mee te doen. Zo kun je elkaar toch wel een beetje helpen.”

Andere respondenten gaven juist aan dat ze ook het fijn vinden om te spuien bij een professional. Ook binnen de focusgroep kwam dit ter sprake.

“Maar zij [een cliënt] vertelde toen tegen mij [professional]. Ja zegt ze, ja ik vind het gewoon heerlijk. Ik hoef me naar jou toe niet schuldig te voelen dat ik gewoon lekker even mijn verhaal kan doen zegt ze. En dat vind ik zo’n meerwaarde. ... En dan ga je en dan vind ik het ook weer prima. En, dus ik ja. Weetje wel. Het gevoel van eh. Het is ook gewoon jou werk of zo. Los van, de afstand die er is.”

Deze twee ervaringen met het vertellen van je verhaal laten zien dat respondenten dit anders kunnen ervaren. Echter gaf dezelfde professional aan dat dit niet zo hoeft te zijn, het zou ook samen kunnen gaan:

“Ja, maar ik denk dat dat ook wel op zich een mooie constructie zou zijn, want dan in bijvoorbeeld mijn situatie is er dan de erkenning zou heel veel opleveren. Zou dan heel goed zijn voor de hulpverlening. Maar dan stukje van objectief ook weer op afstand eh, advies kunnen geven en meedenken, blijft daar ook wel heel belangrijk bij, ja. En het is wel een hele mooie combi, vind ik.”

De methode ‘Estafettegezin’ werd uitgevoerd naast een lopend hulpverleningstraject van respondenten. Eén van de respondenten gaf aan dat ze de combinatie tussen professional en ervaringsdeskundige prettig vond. Ze gaf aan dat deze combinatie haar proces versnelde. Op onze vraag:

“Zou een hulpverlener zonder ervaringsdeskundige kunnen en zou een ervaringsdeskundige zonder een hulpverlener kunnen?”

gaf ze het antwoord:

“Op zich denk ik wel dat het zou kunnen. Maar ik denk wel dat het dan eh toch wel een stuk langer er mee bezig ben om het eigen te maken.”

Een andere respondent zei over de combinatie tussen professional en ervaringsdeskundige:

“Maar de meerwaarde zit er natuurlijk in, dat er iemand is met dezelfde invalshoek als jij. Dus als je het vanuit de hulpverlening bekijkt. Ja dan uhm, is het een hulpverleningskwestie. Maar als je een gezin hebt, wat ook hetzelfde probleem heeft of min of meer dezelfde problemen ervaart. Ja, dan kan je toch op die manier toch dat contact hebben.”

Ook zij geeft in dit citaat weer dat cliënten vanuit een andere invalshoek kijken naar een probleem dan een professional. In het gesprek kwam naar voren dat dit als positief werd ervaren. Ik gaf net al een visie van een professional weer op de combinatie van hulpverlening en deze methode. Een andere professional deelt deze visie en zegt dat de methode ‘Estafettegezin’ een aanvulling is op het

persoonlijke traject, maar niet als vervang van de hele hulpverlening. Een andere professional bevestigt dit en zegt over het vervangen van de hulpverlening door deze methode:

“Maar dat is ook echt, dat is het gezin dat ik begeleid, dus dat is echt een gezin dat nooit genoeg zou hebben aan zo’n estafette, die hebben gewoon echt hulpverlening nodig”.

Ook een respondent gaf duidelijk aan dat de methode niet zonder een professional kan. Zij zei:

“Want dat heb ik wel ja.. dat soort dingen bespreek ik wel met [professional]. Ja, dan kan ik [professional] ook niet missen. Kan zij niet overnemen waar [professional] voor komt.”

In het gesprek zegt zij dat ze de methode als aanvullend ziet en niet als vervangend. Verder zegt zij hierover:

“Maar de professionaliteit die de hulpverlener heeft, die heeft een ervaringsdeskundige gewoon niet.”

Kortom door de gehele groep respondenten, zowel de gezinnen als professionals, is aangegeven dat deze methode een positief toegevoegde waarde heeft. De meerderheid geeft aan dat het inzetten van de methode wel op een aanvullende manier moet plaatsnemen. Een aantal professionals geven aan dat de methode niet zonder andere vorm van hulpverlening kan.

Ruimte voor verbetering

Hieronder beschrijven wij de knelpunten waar de gezinnen en de professionals tegenaan zijn gelopen binnen de pilot ‘Estafettegezin’. Deze knelpunten onderbouwen wij met citaten uit de diepte-interviews en de focusgroep. Door te schrijven over de knelpunten, beantwoorden wij deelvraag drie.

Belasting

Iets wat veel naar voren is gekomen tijdens de diepte-interviews is dat het plannen van de contactmomenten lastig is. Hier hebben wij in hoofdstuk één niets over geschreven, omdat we niet konden inschatten of de gezinnen de pilot als een belasting zouden ervaren. Er is veel genoemd dat het praktisch bijna onmogelijk is om een gezamenlijk contactmoment te plannen met beide gezinnen. Eén van onze respondenten zegt hierover:

“Maar gewoon de druk die het een beetje op de gezinnen legt, valt gewoon heel erg tegen om de gezinnen bij elkaar te krijgen.”

Dit hebben meerdere gezinnen aangegeven. De persoonlijke draagkracht van gezinsleden maakt dat sommige afspraken afgezegd worden. Meerdere gezinsleden ervaren de pilot ‘Estafettegezin’ als een belasting. Uit de gegevens blijkt dat er wel contactmomenten tussen meerdere gezinsleden zijn gemaakt. Eén van onze respondenten gaf aan:

“Nou, ik vond het wel fijn dat er niet een aantal aan gekoppeld was. Van je moet binnen die tien weken ook zoveel ontmoetingen gehad hebben.”

Doordat deze professional de pilot op deze manier had geïntroduceerd, was de belasting voor haar minder groot. Naar aanleiding van de diepte-interviews en de focusgroep is gebleken dat meerdere professionals hebben geïntroduceerd om een gezinsmoment te creëren. Uit onze gegevens blijkt dit moeilijk te realiseren. Eén van onze respondenten gaf aan dat haar man druk is en dit volgens haar voor hem ook een belasting zou zijn. Ze zei het volgende hierover:

“En dat is dus bij ons best een lastig punt. Omdat mijn man heel erg druk is en die heeft eigenlijk niet de energie om dat er ook nog naast te doen.”

Hieruit blijkt dat de pilot door meerdere gezinsleden als een belasting kan worden ervaren.

Eén van onze respondenten gaf aan dat het hen zou helpen om de opstartfase intensiever te maken. Op het moment dat er meerdere gezinsleden aanwezig zouden zijn bij het klikgesprek, worden er direct meerdere gezinsleden bij de pilot ‘Estafettegezin’ betrokken. Dit zou voor deze respondenten motiveren om een gezinsmoment te plannen.

Wat regelmatig terug kwam in de diepte-interviews, maar ook in de focusgroep was dat de gezinnen, naast de pilot ‘Estafettegezin’ ook nog een persoonlijk traject hebben bij de professionals van Agathos. Dit kunnen we onderbouwen met een citaat van één van onze respondenten:

“Weet je, je hebt natuurlijk zelf ook wel begeleiding vanuit Agathos, nou, en dan krijg je dit hier ook nog bovenop, ja en dan juist dat kleine beetje tijd wat je nog over hebt even voor jezelf, ben je nu eigenlijk hier, ja, klinkt misschien een beetje dramatisch, maar dat voel je dan toch, dat moet ook nog weer, d’r tussenpassen.”

Dit werd beaamd door meerdere gezinsleden. Onder andere uit dit citaat blijkt dat de gezinsleden de pilot als intensief ervaren naast hun persoonlijke traject bij Agathos. Het is iets wat ze nog naast hun gezin en de persoonlijke begeleiding van Agathos nog erbij doen. Deze druk wordt vergroot, doordat Agathos heeft aangegeven welke kaders de pilot ‘Estafettegezin’ heeft. Hierbij kunnen we denken aan een afgesproken termijn van tien weken, tien bijeenkomsten of het plannen van een gezinsmoment. In de focusgroep kwam dit knelpunt ook naar voren. Eén van de professionals zei het volgende:

“Het wordt een beetje opgelegd vind ik, van je moet per se met twee gezinnen eh, dat dat zou dan het beste zijn. Dat je activiteiten doet. Maar ik vind dat ook, ja dat past misschien toch niet zo in de manier waarop mensen elkaar leren kennen of zo”

Deze professional geeft aan dat de pilot teveel druk legt op de gezinnen. Een andere professional beaamde dit tijdens de focusgroep en had de volgende ervaring met één van de matches:

“Wat jullie nu benoemen, daar wil ik wel bij aansluiten, dat vind ik heel jammer van de methode zeg maar. Wij zaten er heel leuk in met de gezinnen en toen gaven ze bij de evaluatie, gaf het estafettegezin eigenlijk aan ‘ik vind het teveel naast mijn gezin en naast de hulpverlening die er al is’. Dat vind ik dan ook wel.. dat vind ik echt jammer. Dan merkte ik zelf. Je bent dan zelf heel enthousiast, raak je van het product. En dan geven ze nu eigenlijk aan ‘het is toch wel heel veel’”.

Zoals blijkt uit de interviews en de focusgroep, vinden de gezinnen de pilot intensief naast hun eigen gezin en persoonlijk traject bij Agathos. Dit was volgens één van de professionals een reden van één van de matches om niet verder deel te nemen aan de pilot. We kunnen dit dus als een knelpunt van de methode ‘Estafettegezin’ stellen. De regering vraagt een mentaliteitsverandering bij de burger. Zoals wij in hoofdstuk één beschreven, verwacht de regering dat burgers mee gaan bewegen in de participatiemaatschappij. Daarvoor is nodig dat burgers hun verantwoordelijkheid nemen en dat zij de medeburger gaan bijstaan in situaties waar hulpverlening niet per se noodzakelijk is. Zoals is gebleken uit de diepte-interviews, ervaren de gezinnen het als belastend om een medeburger bij te staan. Voor de mentaliteitsverandering is dit wel van belang. Wij denken daarom dat dit niet zo vanzelfsprekend is.

Structuur

In het begin van het jaar 2014 is de pilot ‘Estafettegezin’ voor het eerst van start gegaan. Professionals hebben zelf matches aangedragen waarvan zij dachten dat deze geschikt waren voor de pilot. Uit de diepte-interviews en de focusgroep is gebleken dat de pilot positieve elementen heeft, maar er kwamen ook punten van feedback.

Meerdere malen is naar voren gekomen dat gezinsleden niet precies wisten wat de bedoeling was van de pilot ‘Estafettegezin’. Eén van onze respondenten zei hierover:

“Nou, het is een beetje vaag hè? Er is geen vastgestelde termijn bijvoorbeeld.”

Er waren gezinnen die te horen hebben gekregen dat de pilot een termijn heeft van tien weken en ze zelf invulling mochten geven aan deze pilot. Andere gezinnen hadden te horen gekregen dat er tien contactmomenten met het andere gezin moesten plaatsvinden. Er bestaat dus onduidelijkheid over de termijn dat de gezinnen aan elkaar worden gekoppeld. Dit gaf één van onze respondenten ook weer in het volgende citaat:

“Het is nog weinig gestructureerd.”

In de focusgroep met de professionals is dit onderwerp ook aan bod komen. Ondanks dat er een termijn van tien weken is vastgesteld, werd dit verschillend door professionals anders uitgevoerd in de praktijk. Een professional zei het volgende hierover:

“Ja, nou ik denk dat het ook wel een beetje bij ons werk hoort, zeg maar dat eh, beetje ja, soms naar eigen inzicht of inschatten hé, wat goed is. Ik denk dat dat ook wel kan bij deze methodiek als ik het zo hoor. Maar ik denk wel dat er een termijn dat dat goed is.”

Naast dat de gezinnen hebben aangegeven het prettig te vinden dat er een afgesproken termijn is, werd dit ook beaamd door meerdere professionals. Naast het gegeven dat de er onduidelijkheid is over de termijn van de pilot, gaven meerdere respondenten ook aan dat zij graag handvaten zouden willen krijgen over hoe ze een contactmoment kunnen vormgeven. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het volgende citaat:

“Misschien dan de tips van ‘waar kun je over praten’. Want dat is natuurlijk ook. Daar kun je alle kanten mee op.”

Meerdere respondenten gaven aan dat ze het prettig zouden vinden als ze richtlijnen zouden krijgen over manieren hoe ze de pilot vorm kunnen geven. Veelal hadden ze het gevoel dat ze los werden gelaten. Het is opvallend dat een ander gezin dit niet heeft ervaren. Zij zijn met de pilot gestopt, omdat de ruime hoeveelheid structuur de druk heeft vergroot. Een respondent zegt het volgende hierover:

“Nou, het zit met name vooral vast op het aantal weken waarin het moet gebeuren hé. Daar zit het voor ons op vast. Als je zegt, ‘nou kijk, dit is het idee, kijk wat je er mee kunt, en probeer het uit te voeren, maar het maakt niet uit over een keer vier weken tussen zit of een keer drie weken of eh, hé’. We moesten zoveel bijeenkomsten, en dan ook nog met de gezinnen, nou, ga dat maar eens doen met een gezin”

Wat is gebleken uit de interviews is dat het werken aan de hand van doelen op dit moment wel een handvaten biedt om een contactmoment vorm te geven. Zo zei één respondent bijvoorbeeld:

“Je bespreekt één doel per keer en de volgende keer zeggen we van, heb je nog iets van de vorige keer. Heb je iets bij bedacht of.. Dat koppelen we even terug.”

Meerdere respondenten gaven aan dat het werken aan de hand van doelen enige structuur heeft gegeven.

Wanneer de pilot teveel structuur geeft, zou dit de druk kunnen verhogen. Tegen dit knelpunt liep dit gezin aan. Een andere respondent gaf aan dat de pilot inhoudelijk wat meer sturend zou mogen zijn, maar het tijdsbestek vrijer zou mogen zijn. Uit het bovenstaande blijkt dat zowel de respondenten en meerdere professionals er tegenaan zijn gelopen dat ze handvaten misten over hoe ze vorm kunnen geven aan de pilot. Dit kan gaan over de afgebakende tijdsduur. Ook hebben de respondenten behoefte aan het krijgen van richtlijnen buiten de doelen om. Zo kunnen zij vormgeven aan een contactmoment. Ze zijn hier nu zoekend in.

Privacy

Naast dat de pilot als een belasting werd ervaren en ze structuur binnen de pilot miste, gaf een professional aan dat zij het lastig vindt om met de privacy van een gezinslid om te gaan wanneer deze ook deelneemt aan een persoonlijk traject binnen Agathos. Ze zei hier het volgende over:

“Je loopt heel erg tegen de privacy aan van de eh van allebei de gezinnen zeg maar.”

Een professional gaf aan dat ze in een dilemma kwam. Het deelnemend gezin kwam naar haar toe en gaf aan zich zorgen te maken over het estafettegezin. Dit was volgens de professional niet reëel. Ze voelde een dilemma, omdat ze geen inhoudelijke dingen over het andere gezin mag zeggen. Uit de focusgroep blijkt dat professionals een dilemma kunnen voelen met betrekking tot het delen van informatie naar een ander gezin. Dit wordt ook ervaren als een knelpunt van de methode. Wat deel ik wel en wat deel ik niet?

Tot slot

In dit hoofdstuk hebben wij de resultaten beschreven die naar voren kwamen uit de diepte-interviews met de gezinsleden en de focusgroep met de professionals. Deze bevindingen zullen een basis vormen voor de aanbevelingen die wij in het volgende hoofdstuk gaan beschrijven.

Hoofdstuk 4 – Conclusies & aanbevelingen

4.1 Inleiding

De centrale vraagstelling van dit onderzoek is als volgt: *“Welke positieve en negatieve betekenis geven het deelnemend gezin, het estafettegezin en de professional aan het werken met de nieuwe methode ‘Estafettegezin’?”*.

Op deze centrale vraagstelling hebben wij door middel van de diepte-interviews en de focusgroep verschillende antwoorden gevonden. Van de acht gezinnen die deelnemen aan de pilot, hebben wij er zeven kunnen interviewen. De focusgroep bestond uit zes professionals. Op basis van de resultaten kunnen wij diverse conclusies weergeven met betrekking tot de pilot ‘Estafettegezin’. Aan het eind van dit hoofdstuk beschrijven wij naar aanleiding van de resultaten analyse en de conclusies de aanbevelingen voor Agathos met betrekking tot de methode ‘Estafettegezin’. Dit was tevens onze doelstelling voor dit onderzoek.

4.2 Conclusies

Binnen de methode ‘Estafettegezin’ is het matchen van twee gezinnen belangrijk. Bij het ontwikkelen van de methode is door Agathos beschreven wat belangrijke aandachtspunten zijn bij het maken van een match tussen gezinnen. Zij beschreven dat er sprake moet zijn van herkenning. Herkenbaarheid komt in deze situatie tot stand door een ervaringsdeskundig gezin te matchen aan een deelnemend gezin met vergelijkbare problematiek. Uit ons onderzoek is gebleken dat er waarde gehecht wordt aan herkenbaarheid in het contact tussen de gezinnen, omdat dit zorgt voor een klik. De respondenten bevestigen wat Van Erp, Hendriksen-Favier, Hoeve en Boer (2008) beschrijven.

Volgens hen vinden cliënten dat een ervaringsdeskundige over meer inlevingsvermogen beschikt dan professionals en voelen zij zich beter begrepen door een ervaringsdeskundige. De gezinnen gaven aan dat herkenbaarheid ervoor zorgt dat zaken bespreekbaar worden: de gezinnen kunnen elkaar attent maken op wat er speelt, waar zij aan werken en wat zij al geleerd hebben. Door anderen in een vergelijkbare situatie te zien, brengt dit bewustwording over zowel de eigen situatie als die van de ander. In ons theoretisch kader kwam naar voren dat het inzetten van ervaringsdeskundigheid ook een risico met zich mee brengt, namelijk terugval in problematiek. De ervaringsdeskundige moet de situatie los kunnen laten en eigen leermomenten kunnen benutten om anderen te helpen (Wilrycx, 2007). Binnen de methode is als randvoorwaarde gesteld dat het ervaringsdeskundige gezin moet kunnen reflecteren op vroegere ervaringen. In de praktijk is nog niet voorgekomen dat gezinnen daadwerkelijk zijn teruggevallen in problematiek of dat de problematiek van het ene gezin het andere gezin teveel werd. Op basis van de resultaten van de diepte-interviews kunnen wij concluderen door herkenning hun eigen problemen kunnen relativeren.

Er werd aangegeven dat men anders leert van iemand die hetzelfde heeft meegemaakt in de praktijk, dan van een professional. Hier zien wij een overeenkomst met het theoretisch kader waarin geschreven staat dat het contact met een ervaringsdeskundige op gelijkwaardiger niveau wordt ervaren. Daarnaast geeft een ervaringsdeskundige cliënten handvatten om naar moeilijke situaties te kijken en hiervan te leren (Ruis, Polhuis, & Hoop, 2012). Ook professionals hebben gesignaleerd dat de gezinnen andere opbrengsten uit het contact met een ervaringsdeskundige halen, dan uit het contact met een professional. Een conclusie die wij trekken is dat gezinsleden zich meer begrepen voelen door een ervaringsdeskundige. Dit levert een bijdrage aan het leerproces.

Naast de randvoorwaarde ‘herkenbaarheid’ is er als randvoorwaarde gesteld dat er binnen het contact tussen de gezinnen gewerkt wordt aan doelen. De doelen dienen voor de gezinnen en de professionals als leidraad voor de contactmomenten. Uit ons onderzoek blijkt dat er meerdere motivaties zijn om deel te nemen aan de pilot. De meest voorkomende motivaties zijn het leren van iemand met herkenbare problematiek en de mogelijkheid om ervaringen uit te wisselen. Deze

motivaties lijken terug te komen in de doelen. Wij kunnen stellen dat herkenbare problematiek hierbij een belangrijk factor is. Het werken aan de hand van doelen werd als positief ervaren door alle respondenten. Uit het onderzoek is gebleken dat niet alle matches gemaakt zijn op basis van vergelijkbare problematiek. Eén match is gemaakt op basis van vergelijkbare doelen. Dit werkte prettig voor het ene gezin, maar niet voor het andere gezin. Dit gezin mistte de vergelijkbare problematiek. Onze conclusie is dat een match op basis van vergelijkbare doelen werkzaam kan zijn als beide gezinnen hier achter staan. Een match op basis van vergelijkbare problematiek heeft een sterke voorkeur.

Uit ons onderzoek is gebleken dat herkenbaarheid in zowel problematiek als doelen zorgt voor gelijkwaardigheid en wederkerigheid in het contact. Wederkerigheid kan bijvoorbeeld bestaan door elkaar tot een hand en voet te zijn, door bewustwording binnen de gesprekken, het kunnen relativeren van problematiek en het uitwisselen van ervaringen door beide gezinnen. Wel bleek dat er een onbalans in wederkerigheid kan bestaan of kan worden ervaren tussen gezinnen. In de theorie kwam naar voren dat de wederkerigheid kan zorgen voor een positief effect op de eigenwaarde van een gezin. Op basis van de resultaten kunnen we stellen dat het wederkerige contact inderdaad een positief effect had op hun eigenwaarde.

In de randvoorwaarden van de methode heeft Agathos geschreven dat er een gezinsmoment gepland moet worden. Tijdens dit gezinsmoment is er ruimte om aan doelen te werken en ervaringen uit te wisselen. De gedachte hierachter is dat gezinnen kunnen leren door het observeren van andere gezinnen. Vanuit de literatuur blijkt dat modelleren (Rigter, 2005), dus het leren door elkaar te observeren, een bewezen manier van leren is. Uit het onderzoek blijkt dat deze manier van leren niet van toepassing is binnen deze methode. Dit komt omdat het plannen van een gezinsmoment moeilijk te realiseren was. Er is nog geen enkele match geweest die een gezinsmoment heeft gerealiseerd waarbij alle gezinsleden betrokken waren. Dit komt door drukke agenda's en door gebrek aan motivatie bij individuele gezinsleden om met de methode te werken. Er is gebleken dat gezinnen druk voelen om wel te voldoen aan randvoorwaarden van de methode. Deze druk heeft ervoor gezorgd dat er een match is gestopt met de methode. We hebben gezien dat de contactmomenten voornamelijk in gespreksvorm plaatsvonden tussen de moeders van de gezinnen. Tijdens de contactmomenten kan er sprake zijn van gesitueerd leren. Echter kunnen wij over het effect van gesitueerd leren binnen het proces van de gezinnen geen uitspraken doen, doordat bij het uitvoeren van het onderzoek veel respondenten in het begin van het traject waren. Op basis van het voorgaande kunnen we stellen dat door het inzetten van ervaringsdeskundigen, gezinnen kunnen groeien in hun proces. Er kan op een andere manier geleerd worden als in het contact met een professional. In de focusgroep kwam naar voren dat gezinnen door de afstand van de professional ruimte voelen om hun verhaal kwijt te kunnen zonder dat de gezinnen zich daar schuldig over hoeven te voelen. Daarnaast beschikt een professional over andere kennis en staat hij meer op afstand. Door zowel de gezinnen als de professionals werd aangegeven dat zij de methode als waardevolle aanvulling zien voor het proces, maar niet als vervanging van de hulpverlening. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er behoefte is aan de afstand die een professional kan bieden. Uit de diepte-interviews blijkt dat gezinnen een combinatie tussen het eigen traject en de pilot te intensief vinden wanneer deze tegelijkertijd plaatsvinden. Beide trajecten worden wel als waardevol ervaren. Een samenloop van trajecten kan ook effect hebben op de manier waarop de professional met privacy om gaat. Een professional mag immers geen inhoudelijke informatie over het andere gezin doorgeven, terwijl het voor een gezin helpend kan zijn om zich te kunnen inleven in het andere gezin. De conclusie die wij trekken is dat professionals moeite kunnen hebben met de grens van privacy wanneer zij ook betrokken zijn bij een persoonlijk traject van een gezinslid.

Op basis van de diepte-interviews en de focusgroep kunnen we concluderen dat de pilot nog te weinig richtlijnen bevat over hoe de gezinnen en de professionals hier invulling aan kunnen geven.

De pilot zou volgens respondenten inhoudelijk meer sturend mogen zijn, maar op het gebied van tijdsbestek meer losgelaten mogen worden. Teveel structuur zou de druk verhogen, terwijl te weinig structuur ervoor zou zorgen dat gezinnen niet weten waar ze aan toe zijn. Het werken aan de hand van doelen biedt hen wel richtlijnen, maar ze zouden meer richtlijnen willen over hoe ze invulling aan een contactmoment kunnen geven. We kunnen concluderen dat de professionals de pilot op hun eigen manier introduceren door een gebrek aan richtlijnen.

Tot slot hebben wij gezien dat de fysieke afstand tussen de gezinnen van belang is om te komen tot een match. Een te grote afstand tussen de gezinnen, zou demotiverend zijn om te werken met de methode.

4.3 Aanbevelingen

Vanuit de voorgaande conclusies schrijven wij hier onze aanbevelingen. De doelstelling van ons onderzoek was gericht op het schrijven van deze aanbevelingen voor Agathos. Zij kan met deze aanbevelingen de methode 'Estafettegezin' aanscherpen en verbeteren.

1. Focus verleggen

De focus van de methode 'Estafettegezin' is gelegd op het matchen van een gezin met een gezin. Uit het onderzoek is gebleken dat het voor de gezinnen moeilijk is om een contactmoment te plannen. De draagkracht van alle gezinsleden blijkt niet groot genoeg voor het deelnemen aan de pilot. De draagkracht kan praktisch niet groot genoeg te zijn. Ook kan de motivatie van gezinsleden ontbreken. Als er wel interesse is van meerdere gezinsleden, dan is het moeilijk om te komen tot één datum waarbij iedereen een gaatje in de agenda vrij heeft. In de praktijk hebben de moeders van beide gezinnen contact met elkaar. De vaders en kinderen zijn weinig betrokken bij de methode. Hiermee komen wij bij de aanbeveling om de focus te verleggen van het hele gezin naar het individu. Mochten er meerdere gezinsleden geïnteresseerd zijn in het werken met de methode, dan kan voorafgaand een gesprek georganiseerd worden met de gezinsleden. In dit gesprek kunnen de gezinsleden hun verwachtingen bespreken. Hiermee zou Agathos aansluiten bij wat zij zelf heeft benoemd bij de start van de pilot: keuzevrijheid en eigen regie van het gezin staan voorop.

Omdat het niet vanzelfsprekend is dat een heel gezin meedoet met de methode moet met het verleggen van de focus ook de naam 'Estafettegezin' veranderd worden. Een passende naam zou 'Estafette op maat' kunnen zijn.

2. Match op maat

Zoals benoemd in onze resultatenanalyse en conclusie, is het maken van een match op basis van vergelijkbare problematiek door alle respondenten als positief ervaren. Het zorgde voor een klik en voor opbrengst uit het contact. Bij een match waar geen sprake was van vergelijkbare problematiek merkten wij dat tussen de gezinnen hierover wisselend werd gedacht. Het ene gezin miste de herkenbaarheid. Het andere gezin vond dit geen probleem, omdat zij andere opbrengst uit het contact kon halen door vergelijkbare doelen. Een match kan dus op twee manieren tot stand worden gekomen:

1. Het koppelen van vergelijkbare problematiek. Dit wordt als positief ervaren. Het is daarom goed om in eerste instantie te streven naar het maken van een match op basis van vergelijkbare problematiek.
2. Het koppelen van gezinnen op basis van vergelijkbare doelen.

Voor beide opties geldt dat het belangrijk is dat er aan het begin van het traject verwachtingen zijn uitgesproken door de gezinnen. Het uitspreken van verwachtingen maakt dat:

- ✓ De gezinnen samen op één lijn zitten.
- ✓ Er van te voren kan worden nagegaan of deze verwachtingen haalbaar zijn.
- ✓ Tijdens het traject kan worden gecontroleerd of het contact de gezinnen oplevert wat ze verwacht hadden.

3. Verweven met persoonlijk traject

De gezinnen hebben aangegeven dat het werken met de methode 'Estafettegezin' naast hun persoonlijk hulpverleningstraject als te intensief wordt ervaren. De methode zou meer verweven kunnen worden met het persoonlijk hulpverleningstraject. Het verweven van de methode met het hulpverleningstraject zou de intensiviteit verlagen en het leerproces stimuleren. Er werd namelijk aangegeven dat de gezinnen op een andere manier leren door de methode 'Estafettegezin'. Zij halen andere opbrengsten uit het contact met een gezin dan met een professional. Dit wordt als aanvullend ervaren. Verschillende opties om het hulpverleningstraject en de methode 'Estafettegezin' te verweven zijn:

- ✓ Doelen opstellen waarbij zowel in het persoonlijke traject aan gewerkt kan worden als in het contact met het andere gezin. Dit in plaats van dat beide trajecten verschillende doelen hebben en dit gescheiden houden.
- ✓ Tijdens de contactmomenten van het individuele traject ruimte inplannen voor mogelijk te bespreken onderwerpen die relevant zijn aan methode 'Estafettegezin'.
- ✓ Tijdens de periode dat de gezinnen werken aan de hand van de methode 'Estafettegezin' het persoonlijk traject op een lager pitje zetten of tijdelijk stoppen. Niet elk gezin heeft hier baat bij, daarom geldt ook: match op maat.

4. Reader professionals

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat de pilot door de professionals op verschillende manieren is uitgevoerd. Teveel structuur maakte bij gezinnen dat zij een te grote druk ervoeren bij het werken met de methode. Te weinig structuur gaf onzekerheid. Het is daarom aanbevolen om een reader te schrijven, die de professional richtlijnen biedt om de methode toe te passen. Richtlijnen in deze reader zouden kunnen zijn:

- ✓ Steek tijd en energie in de beginfase. Als de basis goed is en de gezinnen begrijpen wat er van hen verwacht wordt, kunnen zij vervolgens zelf richting geven aan hun traject. Plan vervolgens een evaluatie en een eindevaluatie.
- ✓ Biedt maatwerk: vraag bij zowel het deelnemend gezin als estafettegezin waar behoefte aan is. Op basis waarvan vindt het gezin dat er een match gemaakt moet worden?
- ✓ Bij het maken van een match wordt ervaren dat de afstand van het andere gezin als prettig wordt ervaren als de afstand in een kort tijdsbestek te behalen valt.
- ✓ Bespreek voor het maken van een match de verwachtingen, maar laat de gezinnen ook de verwachtingen onderling met elkaar bespreken.
- ✓ Geef in een klikmoment het deelnemend en het estafettegezin ruimte om elkaar te leren kennen.
- ✓ Brainstorm met het estafettegezin en het deelnemend gezin over de doelen.
- ✓ Geef de gezinnen tips om aan deze doelen te werken.
- ✓ Zorg voor een balans in het 'reguliere' traject en de methode 'Estafettegezin'.
- ✓ Geef de gezinnen ruimte om samen met de methode te werken.

Ook zouden in deze reader aandachtspunten voor de professional opgenomen kunnen worden. Te denken valt aan:

- ✓ Wees bedacht op het risico dat estafettegezin terug kan vallen in haar problematiek.
- ✓ Een match kan het beste in eerste instantie gemaakt worden tussen individuele gezinsleden, maar er is ruimte om hierin zelf vorm te geven. Bespreek in de verwachtingen of de echtgenoot/echtgenote en kinderen betrokken willen worden in het traject.
- ✓ Hoe om te gaan met de privacy van beide gezinnen? Wat mag gezegd worden, wat niet?

5. Reader gezinnen

Ook raden wij aan om voor de gezinnen een reader te maken. Deze kan handvaten bieden aan de gezinnen om invulling te geven aan de methode. Er zouden praktijkvoorbeelden in kunnen staan, waaruit gezinnen inspiratie kunnen halen om het traject vorm te geven. Aandachtspunten en richtlijnen in deze reader kunnen verder zijn:

- ✓ Geef bij het andere gezin en professional aan als het teveel wordt.
- ✓ Ga vertrouwelijk om met wat het andere gezin zegt.
- ✓ Durf je open te stellen voor het andere gezin.
- ✓ Plan met het andere gezin de contactmomenten een eind van te voren.
- ✓ Weet, dat de methode vrijblijvend is.

4.4 Discussie

Moreel appèl

De methode 'Estafettegezin' doet een beroep op een deelnemend gezin en een estafettegezin. Het beroep dat gedaan wordt op een deelnemend gezin is de verwachting dat er een verbetering optreedt in hun situatie. Op het estafettegezin wordt het beroep gedaan dat hun aanwezigheid invloed heeft op het deelnemend gezin. Daar lijkt de methode vanuit te gaan. Kleinlugtenbelt schrijft:

"Ieder mens moet een eigen weg zoeken in het leven. Er is altijd een eigen manier van leven. Maar ieder mens kent het verlangen om beschermd te worden, om veiligheid en een vast systeem om je heen te ervaren die zorgen voor geborgenheid" (Kleinlugtenbelt, 2005, p. 102).

Voor de periode waarin de methode wordt uitgevoerd, maken de gezinnen deel uit van elkaars systeem. In de resultaten kwam naar voren dat door de match zij problemen kunnen relativeren en steun kunnen halen uit het contact. Wij zien daarom heil in deze methode. Door het matchen van gezinnen wordt er een beroep gedaan op de gezinnen. Kleinlugtenbelt (2005) schrijft over een appèl, een beroep dat wordt gedaan op de mens:

"Elk gezicht doet een moreel beroep op mij. Ik ervaar dat ik in de vrije ruimte gezet wordt en een antwoord moet geven. Er ligt een verzoek aan mij. Wat ga ik doen? Wat is mijn verantwoordelijkheid in deze?" (p. 101).

Wij vragen ons af in hoeverre het daadwerkelijk een vrije en eigen keuze is om deel te nemen aan de methode. Uit dit onderzoek hebben wij geconcludeerd dat gezinnen zich belast kunnen voelen door deze methode. Het kwam soms over als een 'moeten'. Er hebben alleen protestante gezinnen deelgenomen aan de methode. Vanuit hun religie zouden gezinnen een moreel appèl kunnen voelen om vrijwilligerswerk te doen. Dit leeft voornamelijk onder protestante kerkgangers (Bovenkamp, 2009). Wij vragen ons af wat voor moreel appèl de methode, misschien onbewust, op de gezinnen doet. En mag dit appèl gedaan worden op een gezin dat vrijwillig meedoet aan de methode? Janssen schrijft:

"Het valt niet altijd mee het juiste midden te vinden en noch te veel noch te weinig verantwoordelijkheid aan de cliënt te laten. Eén van de moeilijkste facetten van de hulpverlening is het doseren van wat je wel en wat je niet voor je cliënt doet. Dit moet afgestemd worden op wat hij, met zijn draagkracht en zijn mogelijkheden op dit moment aan verantwoordelijkheid aankan" (Janssen, 2007, p. 110).

Wij vragen ons af: 'Kunnen alle cliënten die verantwoordelijkheid aan?'.

Rol hulpverlener

Onder professionals lijkt er een discussie te zijn losgebarsten in welke richting de beroepssector zich moet ontwikkelen, gezien in het licht van de Wmo (Baumfalk & Heijden, 2013). De rol die beroepskrachten hebben of krijgen, is onduidelijk (Peters & Maat, 2012). Ook wordt er gesproken over het juist samenvoegen van de sociale opleidingen zoals SPH, MWD en CMV, of juist 'specialistisch' houden (Cloin, 2013). Omdat er binnen de hulpverlening al zo verschillend wordt gedacht, kijken wij met enig vrezin naar de toekomst. Voor de professionals vinden wij het juist in deze tijd waarin de hulpverlening onder een vergrootglas lijkt te liggen, een zaak om een duidelijke en gezamenlijke visie op de inrichting van hulpverlening te krijgen. Wij vinden dat Agathos met het ontwikkelen van de methode 'Estafettegezin' een duidelijke stap heeft gezet om een nieuwe positie van de professional vorm te geven. Deze positie is volgens ons een coachende rol op de achtergrond.

Dit vinden wij een mooie beweging, omdat wij gecharmeerd zijn van het idee dat de cliënt minder afhankelijk wordt gemaakt van de hulpverlening.

Verantwoordelijkheid

De overheid doet een beroep op de actieve solidariteit en de eigen verantwoordelijkheid van burgers. Actieve solidariteit houdt in dat burgers ook in hun handelen solidair zijn, door bijvoorbeeld zorg te dragen voor de buurman (Verhoeven, Verplanke, & Kampen, 2013).

“De hervorming kan niet los worden gezien van de wijze waarop mensen in Nederland samen leven. Niet terug naar de tijd dat participatie afhankelijk was van liefdadigheid, maar ook niet naar een samenleving, waarin het tegengaan van eenzaamheid afhankelijk is van betaalde, verzekerde zorg” (Rijksoverheid, z.d.).

De vraag naar zulke vrijwilligers werd al steeds groter (Velthuis, 2006) en zal door het beroep van de overheid nog groter gaan worden. Echter:

“Hulp moet weloverwogen en doelgericht wijze worden uitgemeten. Niet te veel niet te weinig, goed gedoseerd en met een ontwikkeld gevoel voor de juiste handelingen op de juiste plaats en de juiste tijd. Dus: Op methodische wijze. Om cliënten hulp te geven die zo steunt dat zij het heft van hun leven weer zo veel mogelijk in eigen handen kunnen nemen, is meer nodig dan een goed hart. Werkzame hulp vereist ook vaardige handen en een goed inzicht in de organisatorisch een maatschappelijke context” (Bassant & Roos, 2010, p. 368).

In hoeverre zijn vrijwilligers en het netwerk in staat om weloverwogen en doelgericht te werken?

In ons onderzoek kwam naar voren dat de methode niet als vervanging kan dienen van de professionele hulpverlening. De methode werd als een waardevolle aanvulling gezien op het hulpverleningstraject. Dit komt overeen met wat Gotink schrijft:

“Om ondersteuning te bieden aan mensen die dit nodig hebben, wordt er van professionals samenwerking met vrijwilligers gevraagd in de vormgeving en uitvoering van het welzijnswerk” (Gotink, 2012).

De methode ‘Estafettegezin’ past wat dat betreft in de context die de overheid van de hulpverlening vraagt. De traditionele rol van de professional verschuift met deze ontwikkelingen meer naar de achtergrond. Met deze verschuiving zien wij ook een gevaar met betrekking tot de verantwoordelijkheid van de professional. Want waar ligt de grens van verantwoordelijkheid van de professional om in te grijpen bij de methode ‘Estafettegezin’? Moet hij juist ingrijpen als hij denkt dat het misgaat, of reikt zijn verantwoordelijkheid niet zover? Wij zien ieder mens verantwoordelijk voor zijn eigen daden, maar wie is er verantwoordelijk voor de methode? Is dit het gezin, of de professional?

Wmo

Wij vinden het goed om te zien dat er, mede door de ontwikkelingen vanuit de Wmo, meer aandacht is voor de kracht van de burger. De Wmo lijkt een aanzet te geven tot meer solidariteit. Maar de burger wordt gedwongen tot solidariteit door de Wmo. Het wordt opgelegd als een vrijwillige opdracht. Wij zijn het er mee eens dat er bezuinigd moet worden, maar wij vinden de veranderingen te snel op elkaar volgen. Burgers en professionals moeten in een te korte tijd op een hele andere manier hulp ontvangen en hulpverlenen. Gemeenten moeten de hulpverlening gaan financieren, maar hebben hier nog weinig ervaring mee. Voor de hulpverleningsorganisaties zou er zo maar een onderlinge strijd kunnen ontstaan om financiering van de gemeente te ‘winnen’ (Akkermans & Partners Support, 2012). Hierdoor zet de Wmo druk op hulpverleningsorganisaties. Nu hoeft dit niet te gebeuren, maar het gevaar bestaat wel. En daarmee zien wij ook het gevaar dat hulpverleningsorganisaties worden ‘afgerekend’ op hun productiviteit en effectiviteit. Wij vinden ieder mens op psychosociaal gebied uniek. Levinas zegt hierover:

“De mens in het algemeen bestaat niet” (Kleinlugtenbelt, 2005, p. 104).

Ook Rigter (2005) schrijft over het uniek zijn van de mens:

“In de humanistische psychologie wordt de ontwikkeling van een persoon benadrukt. Deze beperkt zich niet tot de kinderjaren, maar is levenslang. Men spreekt van proces en groei. En zet zich af tegen een statische opvatting van de mens. De mens is geen (eind)product van aanleg, opvoeding of sociale omstandigheden, maar altijd in ontwikkeling” (p. 139)

Wij zijn van mening dat iedereen daarom een andere benadering verdient. De hulpverlening is daarmee niet in cijfers van productiviteit en effectiviteit uit te drukken.

Bibliografie

- Agathos. (2013). *Flyer 'Pilot Estafettegezin'*. Veenendaal: Agathos.
- Agathos. (2013, december 9). *Agathos*. Opgehaald van <http://www.agathos-thuiszorg.nl/>: http://www.agathos-thuiszorg.nl/missie_en_visie.html
- Akkermans & Partners Support. (2012, 8 mei). Onderzoek naar Zorginkoop bij gemeenten. Naarden.
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Goede, M. d., Peters, V., & Velden, T. v. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers B.V.
- Bassant, J., & Roos, S. d. (2010). *Methoden voor sociaal-pedagogisch hulpverleners*. Bussum: Coutinho.
- Baumfalk, W., & Heijden, E. v. (2013). *De sociaal werker van de toekomst*. Opgeroepen op 26 maart, 2014, van Hogeschool van Amsterdam: <http://www.hva.nl/kenniscentrum-dmr/nieuws/de-sociaal-werker-van-de-toekomst/>
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Utrecht: Boom onderwijs.
- Boevink, W., Plooy, A., & Rooijen, S. v. (2006). *Herstel, Empowerment en Ervaringsdeskundigheid van mensen met psychische aandoeningen*. Amsterdam: SWP.
- Bokseveld, B. (2012, 1 juni). *Hoe staat de WMO er anno 2012 voor? (2)*. Opgeroepen op 25 maart, 2014, van The Daily Social Worker: <http://daily-social-worker.blogspot.nl/2012/06/hoe-staat-de-wmo-er-anno-2012-voor-2.html>
- Bos, D., Wekker, F., & Duyvendak, J. W. (2013). Thuis Best. In T. v. Vraagstukken, *De affectieve burger: Hoe de overheid verleidt en verplicht tot zorgzaamheid* (pp. 133-151). Amsterdam: Uitgeverij van Gennep.
- Bovenkamp, J. v. (2009, 3 juni). *Vrijwilliger - liever niet*. Opgeroepen op 27 mei, 2014, van Reformatorisch Dagblad: http://www.refdag.nl/nieuws/binnenland/vrijwilliger_liever_niet_1_342554
- Bransford, J. D., Brown, A. L., & Cocking, R. R. (2000). *How People Learn. Brain, Mind, Experience, and School*. Washington, D.C.: National Academy Press.
- Bredewold, F. (2014). *Lof der oppervlakkigheid*. Amsterdam: Uitgeverij van Gennep.
- Brink, C. (2013). *Zelfregie, eigen kracht, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid. De begrippen ontward. Kennisdossier 5 van het programma Aandacht voor iedereen*. Utrecht: AVI, Aandacht voor Iedereen.
- Buit, G., & Moei, J. d. (2005). *Professionele houding in de hulpverlening*. Soest: Nelissen.
- Bunthof, A., & Visscher, Y. (2005). *Mens en Recht: Basisboek voor Social Work*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff.
- Cloin, C. (2013). Een generalist of... een specialist? *Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken*, 26-27.
- Ebbers, R., & Deddens, A. (2012, oktober). Loslaten zonder de meest kwetsbaren te laten vallen . *Sophie*, pp. 14-18.

- Erp, N. v., Hendriksen-Favier, A., Hoeve, M., & Boer, M. (2008). *Werken met Begeleiders in de GGZ met Ervaringsdeskundigheid. Een onderzoek naar voordelen, valkuilen en belangrijke condities voor de inzet en scholing van BGE-ers*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Evers, J. (2007). *Kwalitatief interviewen: kunst en kunde*. Den Haag: Lemma.
- Ewijk, H. v., Spierings, F., & Wijnen-Sponselee, R. (2007). *Basisboek social work. Mensen en meedoen*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Game, B., Diessen, J. v., Hoeymans, N., Loo, E. v., Mollen, H., Segers, V., & Wals, S. (2012). *Ervaringsdeskundigheid binnen de GGZ. Weerstand versus meerwaarde*. Eindhoven: Fontys Hogeschool.
- Gemeente Houten. (2013, oktober). *Factsheet AWBZ Wmo oktober 2013*. Opgeroepen op 18 november, 2013, van Van AWBZ naar Wmo: http://www.houten.nl/fileadmin/user_upload/Over_gemeente_Houten/Actueel/Transities/Factsheet_AWBZ-Wmo_oktober_2013.pdf
- Gotink, E. (2012). *Samenwerkend organiseren: wens of werkelijkheid? Kwalitatief onderzoek naar de manier waarop de samenwerking tussen professionals en vrijwilligers in de uitvoering van welzijnswork wordt vormgegeven*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Haasken, R., Hierden, E. v., & Kievitsbosch, R. (1996). *Methodiek integrale hulpverlening: Ambulante hulpverlening in de praktijk*. Utrecht: SWP.
- Hoof, v. J., & Ruysseveldt, V. J. (2004). *Sociologie en de moderne samenleving*. Amsterdam: Boom.
- Jager-Vreugdenhil, M. (2012, december). Nederland participatieland? *Maatwerk*, 2-5.
- Janssen, J. H. (2007). *De nieuwe code gedecodeerd*. Baarn: HBuitgevers.
- Jonge, E. d. (2013, april). Spanningsveld is inspiratiebron. *Maatwerk*(2), 16-18.
- Kampen, T., Verhoeven, I., & Verplanke, L. (2013). *De affectieve burger. Hoe de overheid verleidt en verplicht tot zorgzaamheid*. Opgeroepen op maart 10, 2014, van Van Gennep: www.vangennep-boeken.nl/boek_detail.php?id=359
- Kleinlugtenbelt, D. (2005). *Mensbeelden en levenskunst*. DAMON.
- Kwekkeboom, R., & Wijnen-Sponselee, R. (2007). Meedoen in een participatiemaatschappij. In H. v. Ewijk, F. Spierings, & R. Wijnen-Sponselee (Red.), *Basisboek social work: Mensen en meedoen* (pp. 141-158). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Laan, A., & Schutte, S. (2011, december). *Begrippenboek Begeleiding in de AWBZ*. Opgeroepen op 28 november, 2013, van http://www.invoeringwmo.nl/sites/default/files/110278-01_VWS_Brochure_Begeleiding_05.pdf
- Lelie zorggroep. (z.d.). *Agathos*. Opgeroepen op 28 november, 2013, van Lelie zorggroep: <http://www.leliezorggroep.nl/onze-merken/agathos>
- Lub, V., Sprinkhuizen, A., & Alblas, M. (2008). *Tendrapport Wmo. De uitvoering van de Wmo in beeld*. Utrecht: MOVISIE.
- Lucassen, A., Verschelling, M., & Royers, T. (2012). Aandacht voor iedereen, kennisdossier 1. *De rol van ervaringsdeskundigen in cliëntondersteuning*. Opgeroepen op 24 maart, 2014, van www.movisie.nl:

- [http://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Kennisdossier%201%20De%20rol%20van%20ervaringsdeskundigen%20in%20clientondersteuning%20\[MOV-1421883-0.1\].pdf](http://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Kennisdossier%201%20De%20rol%20van%20ervaringsdeskundigen%20in%20clientondersteuning%20[MOV-1421883-0.1].pdf)
- Male, J. v. (2011). Methoden en technieken in kwalitatief onderzoek. *KWALON*, 16(2), 6-13.
- Migchelbrink, F. (2000). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Utrecht: SWP.
- Movisie. (2013, 12 april). *Wederkerigheid*. Opgeroepen op 7 januari, 2014, van Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken: <http://www.movisie.nl/begrippenlijst/wederkerigheid>
- NCRV. (2013, 16 December). *NCRV.nl*. Opgeroepen op December 20, 2013, van Altijd wat: <http://www.altijdwat.ncrv.nl/>
- Oude, T. d., Oosterum, L. v., & Leeuw, R. d. (2011). *Inzet ervaringsdeskundigheid in de GGZ: 'van stigma naar succes'*. Utrecht: Altrecht.
- Panteia. (2013, oktober). Arbeidsmarkteffecten maatregelen AWBZ en Wmo en stelselwijziging JZ. Zoetermeer. Opgeroepen op 11 maart, 2014, van [www.rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/10/25/arbeidsmarkteffecten-maatregelen-awbz-en-wmo-en-stelselwijziging-jz/arbeidsmarkteffecten-maatregelen-awbz-en-wmo-en-stelselwijziging-jz.pdf): <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/10/25/arbeidsmarkteffecten-maatregelen-awbz-en-wmo-en-stelselwijziging-jz/arbeidsmarkteffecten-maatregelen-awbz-en-wmo-en-stelselwijziging-jz.pdf>
- Peters, A., & Maat, J.-W. v. (2012). Formeel/informeel. Zet buurthulp de beroepskracht buitenspel? *Maatwerk. Vakblad voor maatschappelijk werk*, 15-17.
- Plooy, A. (2007, 22 mei). Stigma en stigmapbestrijding. *Kwartiermakerscongres*. Den Haag. Opgeroepen op 25 maart, 2014, van http://www.kcphrenos.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=359&Itemid=1&phpMyAdmin=2Xb0bV4zf6ZDb7Q7ORi98TUOB-f
- Pruisscher, L., Kloppenburg, M., Mol, C., Dijk, H., & Meints, L. (2011, 8 april). *Sociaal Onderzoek: Gezinnen:Present!* Zwolle.
- Raad voor het Jeugdbeleid. (1996). *Van verdrag tot gedrag: rechten van kinderen getoetst in onderwijs en in jeugdhulpverlening & jeugdbescherming*. Utrecht: SWP.
- Rensen, P., & Bool, M. (2014, 17 maart). *Werkt de participatiesamenleving? Zoek het uit!* Opgeroepen op 28 maart, 2014, van Movisie: www.movisie.nl/artikel/werkt-participatiesamenleving-zoek-uit
- Rigter, J. (2005). *Het palet van de psychologie. Stromingen en hun toepassingen in hulpverlening en opvoeding*. Bussum: Coutinho.
- Rijksoverheid. (2013). *Veranderingen in de AWBZ*. Opgehaald van Rijksoverheid.nl: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/algemene-wet-bijzondere-ziektekosten-awbz/veranderingen-in-de-awbz>
- Rijksoverheid. (z.d.). *Wmo in het kort*. Opgeroepen op 27 mei, 2014, van Invoering Wmo: <http://www.invoeringwmo.nl/wmo/wmo-het-kort>
- Rol, S., & Smorenburg, T. (2012, december). De ondersteuner van de ervaringsdeskundige. *Sozio SPH*, 33-36.
- Ruis, J., Polhuis, D., & Hoop, I. d. (2012). Yulius Academie. *Sociale Psychiatrie*, 43-46.

- Ruyter, K. d., & Scholl, N. (2001). *Kwalitatief marktonderzoek*. Utrecht: Lemma BV.
- RVZ. (1997). *De toekomst van de AWBZ*. Zoetermeer: Raad voor de Volksgezondheid en Zorg.
Opgeroepen op 15 november, 2013, van
http://www.rvz.net/uploads/docs/De_toekomst_van_de_AWBZ.pdf
- Schuyt, C. (1991). *Op zoek naar het hart van de verzorgingsstaat*. Leiden/Antwerpen: Stenfert Kroese.
- Slooten, D. v. (2009). Ervaringsdeskundigheid in (F)ACT: de winst en de weerstand. In N. Mulder, & H. Kroon, *Bemoeizorg voor patiënten met complexe problemen* (pp. 223-241). Amsterdam: Boom.
- Spiesschaert, F. (2005). *Ervaringsdeskundige in armoede en uitsluiting*. Leuven: Acco.
- stichting Present. (z.d.). *Over Present*. Opgeroepen op 03 Januari, 2014, van www.present.nl:
www.stichtingpresent.nl/cm/over_present
- Stolk, v., & Wouters. (1982). *De toekomst van langdurige zorg*. Opgeroepen op maart 24, 2014, van College voor zorgverzekeringen:
<https://www.cvz.nl/.../de+toekomst+van+de+langdurige+zorg.pdf>
- The Australian Centre for Social Innovation. (2011). *Family by Family explained for professionals*.
Opgehaald van <http://familybyfamily.org.au/wp-content/uploads/2012/10/SV001-Pages1.pdf>
- TransitieBureau Wmo. (sd). *Invoering Wmo*. Opgeroepen op 28 november, 2013, van Wmo in het kort: <http://www.invoeringwmo.nl/wmo/wmo-het-kort>
- Van Dale Studiewoordenboek Nederlands. (2006). Utrecht / Antwerpen: Van Dale Lexicografie bv.
- Veen, R. v. (2011). *college voor zorgverzekeringen*. Opgeroepen op December 16, 2013, van
<https://www.cvz.nl/.../de+toekomst+van+de+langdurige+zorg.pdf>
- Velthuis, A. (2006, 29 maart). Meer vraag naar maatjes voor jongeren. *Drachtster Courant*.
- Verhoeven, I., Verplanke, L., & Kampen, T. (2013). Affectief burgerschap in de verzorgingsstaat. Over de nieuwe publieke moraal. In I. Verhoeven, L. Verplanke, & T. Kampen (Red.), *De affectieve burger. Hoe de overheid verleidt en verplicht tot zorgzaamheid* (pp. 11-24). Amsterdam: Van Gennep.
- Verhoeven, N. (2007). *Wat is onderzoek?* Amsterdam: Boom Onderwijs.
- Verkuil, D. (2009). *De invloed van een authentieke context in gesitueerd leren*. Utrecht: Univeriteit van Utrecht.
- Weerman, A. (2009). Ervaringsdeskundigheid is geen vak. *SoziO*, 24-27.
- Welle, D. v., & Dussen, M. v. (2013, 14 november). Eerste gesprek met Agathos. (H. Dijk, K. Evink, L. v. Horst, & D. Veldkamp, Interviewers) Opgehaald van Eerste opzet "Pilot Estafettegezin". Verkregen tijdens het eerste gesprek met medewerkers van Agathos op 14 november 2013. .
- Wilrycx, G. (2007). *Cliëntparticipatie en ervaringsdeskundigheid in de geestelijke gezondheidszorg*. Tilburg: Tranzo.

Bijlage I – Begripsafbakening

Agathos:

“Agathos is een reformatorische zorgorganisatie en biedt huishoudelijke hulp, verpleging, verzorging, palliatieve zorg, intensieve ambulante hulpverlening en mantelzorgondersteuning aan iedereen die dat nodig heeft. Agathos biedt de zorg en/of hulp bij de cliënt thuis” (Lelie zorggroep, z.d.).

AWBZ:

“De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) is een volksverzekering bedoeld voor mensen die langdurige en complexe zorg nodig hebben vanwege een ziekte of een beperking, bijvoorbeeld als gevolg van ouderdom. Het betreft hier onverzekerbare zorg, zoals opname in een instelling of bijvoorbeeld persoonlijke verzorging of verpleging” (Laan & Schutte, 2011, p. 13).

Deelnemend gezin:

Het gezin met een geopend dossier bij Agathos, momenteel nog gefinancierd vanuit de AWBZ. Het gezin ontvangt ondersteuning van het estafettegezin.

Estafettegezin:

Het estafettegezin is een gezin met een afgesloten dossier bij Agathos of een gezin welke al een aantal doelen in het hulpverleningstraject heeft behaald. Het estafettegezin heeft te maken (gehad) met gelijksoortige problematiek en heeft het hulpverleningsproces deels afgesloten.

Gelijkwaardigheid:

Agathos liep aan tegen de ongelijkwaardigheid tussen de professional en de cliënt. Door het inzetten van ervaringsdeskundige gezinnen, hoopt Agathos een meer gelijkwaardige relatie te bereiken. Om de ervaringsdeskundige in zijn kracht te zetten is het belangrijk dat de professional en de ervaringsdeskundige op een gelijkwaardige manier met elkaar om te gaan. Zij beschikken immers allebei over kwaliteiten en eigenschappen die helpend kunnen zijn.

Mentaliteitsverandering:

“De gecreëerde normen en waarden, ontstaan uit de verzorgingsstaat, waar de overheid zorg moest dragen voor de 'immateriële behoefte naar meer'” (Schuyt, 1991), passen niet in de participatiemaatschappij. De participatiemaatschappij vraagt een verandering van deze normen en waarden, waar niet direct een beroep op de overheid wordt gedaan, maar allereerst op een medeburger (Ebbers & Deddens, 2012).

Macroniveau:

Processen die spelen op landelijk niveau. Te denken valt aan regelgeving van de overheid.

Mesoniveau:

De organisatie als geheel. Groepen in het algemeen, zoals hulpverleners vallen ook onder dit niveau.

Microniveau:

Het niveau van het individu, dus tussen mensen onderling.

Opdrachtgever:

zie: ‘Agathos’.

Participatiemaatschappij:

De verandering van de verzorgingsstaat naar een maatschappij waar een ieder aan deel moet nemen. Als, door wat voor reden de burger deze deelname niet zelf kan realiseren of met behulp van hun sociaal netwerk, dan kunnen zij in aanmerking komen voor een collectief gefinancierd ondersteuningsaanbod (Kwekkeboom & Wijnen-Sponselee, 2007).

Professional:

In dit document schrijven wij over 'professional' en een enkele keer over 'hulpverlener'. Met 'professional' bedoelen wij een hulpverlener, werkzaam binnen Agathos. Als we het over 'hulpverlener' hebben, dan bedoelen wij de hulpverlener in het algemeen.

Samenleving:

Maatschappij: "de mensen samen, met nadruk op hun onderlinge omgang" (Van Dale Studiewoordenboek Nederlands, 2006).

Transformatie:

Transformatie is een omvorming, gedaanteverandering (Van Dale Studiewoordenboek Nederlands, 2006). In dit document spreken we van een transformatie met betrekking tot het omvormen van de hulpverlening.

Transitie:

Als wij spreken van transitie, bedoelen wij in dit document het overhevelen van verantwoordelijkheden van de AWBZ naar de gemeenten.

Verzorgingsstaat:

"Staat waarin de maatschappij de lasten van de minder bedeelden draagt d.m.v. een krachtig systeem van sociale verzekeringen" (Van Dale Studiewoordenboek Nederlands, 2006).

Wederkerigheid:

"De gevoelde onderlinge verplichting binnen een relatie om een dienst of gift te beantwoorden met een tegendienst of -gift" (Movisie, 2013).

Wmo:

"De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) trad op 1 januari 2007 in werking. Het maatschappelijk doel van de Wmo is 'meedoen'. De wet moet ervoor zorgen dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen en kunnen meedoen in de samenleving. Al of niet geholpen door vrienden, familie of bekenden. Als dat niet lukt, biedt de gemeente ondersteuning. De gemeente ondersteunt bijvoorbeeld vrijwilligers en mantelzorgers" (TransitieBureau Wmo).

Bijlage II – Diepte-interviewschema volwassenen

Diepte-interviewschema voor volwassenen:

Topic	Bijbehorende elementen	Richtvragen
Factoren tussen de gezinnen: - Motivatie - Herkenbaarheid problematiek - Gelijkwaardigheid	1. Herkenbaarheid 2. Gelijkwaardigheid 3. Wederkerigheid 4. Vraagverlegenheid 5. Groei eigenwaarde 6. Positie ervaringsdeskundige 7. Geen genetische band, effect op contact en betrokkenheid? 8. Goede match? 9. Ervaringsdeskundigheid	1. Wat is uw motivatie om deel te nemen aan de pilot? 2. Kunt u iets vertellen over de relatie tussen u en het andere gezin? 3. Hoe heeft de herkenbaarheid in hulpvraag een rol gespeeld in het contact?
Effect eigen proces van het gezin: - Manier van leren - Zelfredzaamheid (D) - Eigen ervaring overstijgen (E)	1. Eigen verantwoordelijkheid 2. Zelfredzaamheid 3. Eigen kracht 4. Leren (observatie leren, model leren en gesitueerd leren) (inspireren) 5. Eigen ervaringen overstijgen (terugval) 6. Wederkerigheid	1. In welke mate heeft u kunnen leren van het andere gezin? 2. Welke handvaten hebt u ervaren voor uw eigen hulpvraag? (D-gezin) 3. Wat maakt de problematiek van het deelnemend gezin bij u los? (E-gezin)
Rol van de hulpverlener	1. Brugfunctie 2. Tolkfunctie	1. Heeft de methode de relatie met de hulpverlener veranderd ten opzichte van een normaal traject?
Knelpunten Verbeterpunten	1. Verwachting 2. Zelfsturing en regie 3. Focus verplaatsen 4. Projecteren problematiek 5. Te grote belasting in tijd en intensiviteit	1. Kunt u knelpunten van de pilot benoemen waar u tegenaan bent gelopen? 2. Wat vindt u van de balans van de belasting van de pilot en wat het u oplevert? 3. Wat ziet u als verbeterpunten voor deze pilot? 4. Wat vindt u van uw mogelijkheden om uw eigen traject vorm te geven?
Factoren eigen positie in maatschappij - Mentaliteitsverandering	1. Participeren 2. Aansluiten bij veranderingen van de Wmo 3. Mentaliteitsverandering	1. Zou u (nog eens) een ander willen helpen op soortgelijke wijze?

Bijlage III – Diepte-interviewschema kinderen

Diepte-interviewschema voor kinderen:

Topic	Bijbehorende elementen	Richtvragen
Factoren tussen de gezinnen: - Motivatie - Herkenbaarheid problematiek - Gelijkwaardigheid	1. Herkenbaarheid 2. Gelijkwaardigheid 3. Wederkerigheid 4. Vraagverlegenheid 5. Groei eigenwaarde 6. Positie ervaringsdeskundige 7. Geen genetische band, effect op contact en betrokkenheid? 8. Goede match? 9. Ervaringsdeskundigheid	1. Jullie gezin heeft contact met een ander gezin. Wat vind je hiervan? 2. Kun je wat vertellen wat jij doet met het andere gezin?
Effect eigen proces van het gezin: - Manier van leren - Zelfredzaamheid (D) - Eigen ervaring overstijgen (E)	1. Eigen verantwoordelijkheid 2. Zelfredzaamheid 3. Eigen kracht 4. Leren (observatie leren, model leren en gesitueerd leren) (inspireren) 5. Eigen ervaringen overstijgen (terugval) 6. Wederkerigheid	1. Kun je iets zeggen wat jij merkt van de ontmoetingen met het andere gezin? 2. Wat leer je er eigenlijk van?
Rol van de hulpverlener	1. Brugfunctie 2. Tolkfunctie	
Knelpunten Verbeterpunten	1. Verwachting 2. Zelfsturing en regie 3. Focus verplaatsen 4. Projecteren problematiek 5. Te grote belasting in tijd en intensiviteit	1. Kun je eens vertellen wat je lastig vindt aan deze vorm van hulp? 2. Wat zou het voor jou makkelijker maken om op deze manier om te gaan met een ander gezin?
Factoren eigen positie in maatschappij - Mentaliteitsverandering	1. Participeren 2. Aansluiten bij veranderingen Wmo 3. Mentaliteitsverandering	1. Kun je wat vertellen of jij iemand met een probleem zou willen helpen op dezelfde manier? 2. Waarom zou je dat (niet) doen?

Bijlage IV – Interviewschema focusgroep

Interviewschema focusgroep

Topics	Bijbehorende elementen	Richtvragen
Motivatie	1. Aansluiting gedachtegoed Wmo 2. Aansluiten bij manieren van leren van cliënten 3. Vraagverlegenheid	Stelling: De methode past binnen het Wmo gedachtegoed, maar niet binnen de hulpverlening. Waarom zou u wel of niet willen werken met de methode?
Verbeterpunten Knelpunten	1. Vinden van een goede match 2. Mentaliteitsverandering	Wat zijn knelpunten en verbeterpunten binnen de methode?
Wat zien professionals als effect op de gezinnen	1. Eigenwaarde gezinnen 2. Brugfunctie 3. Tolkfunctie 4. Gesitueerd leren en observatieleren	Wat zijn werkzame elementen van de methode?
Merkbare effecten voor professionals	1. Stigma 2. Begeleiding uit handen geven 3. Relatie met ervaringsdeskundige 4. Grens van verantwoordelijkheid (terugval)	Wat is de invloed van de methode 'Estafettegezin' op de relatie tussen de hulpverlener en de gezinnen?
Vanuit het diepte-interview:		
Stellingen: • Waarom zou de methode slagen? • Waarom zou de methode niet slagen?	1. Focus verplaatsen	

Bijlage V – Informatiebrief gezinnen

Onderwerp: onderzoek 'Estafettegezin'

Beste familie [NAAM],

Zwolle, 3 juli 2014

Met deze brief Informeren wij u over het onderzoek naar de methode 'Estafettegezin' die is ontwikkeld door Agathos. Wij zijn vier studenten aan de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle.

Wij doen een afstudeeronderzoek naar deze methode, waar u aan meedoet. Omdat de methode nieuw is, wil Agathos weten welke positieve en negatieve betekenis u geeft aan het werken hiermee. Agathos kan hier de methode op aanpassen.

Zoals telefonisch afgesproken geven wij in deze brief een korte toelichting over onze werkwijze. Op de afgesproken datum komen twee studenten bij u langs om een interview af te nemen. Dit zal in totaliteit ongeveer twee uur duren. Na het interview met u zullen wij in gesprek gaan met uw kind(eren). Na de interviews zullen wij kort met u terugkoppelen als afsluiting van het interview.

In dit interview willen wij samen met u op zoek gaan naar de betekenissen die u geeft aan de methode 'Estafettegezin'. Door uw mening kan Agathos de methode aanscherpen, waardoor in de toekomst andere gezinnen effectiever met de methode kunnen werken. Uw mening vormt een kern van het onderzoek waarop wij onze aanbevelingen voor Agathos baseren. Omdat de methode is gericht op het hele gezin, is het ook van belang dat (indien mogelijk) zowel u als uw kinderen deelnemen aan het interview.

Om duidelijk te krijgen wat er gezegd wordt tijdens het interview, zullen wij achteraf het interview letterlijk uitschrijven. Wij gebruiken hiervoor, met uw toestemming, een voicerecorder. Wij garanderen dat de informatie die u met ons deelt volledig geanonimiseerd zal worden. Delen van de gesprekken komen in citaten terug in het onderzoeksverslag.

We zien uit naar het interview en we willen u alvast bedanken voor uw medewerking. Voor eventuele vragen kunt u mailen naar: [E-MAILADRES].

Met vriendelijke groeten,

Diana Veldkamp
Lisanne van der Horst
Herbert Dijk
Klarinda Evink

Bijlage VI – Informatiebrief professionals

Onderwerp: onderzoek 'Estafettegezin'

Beste [NAAM],

Zwolle, 11 mei 2014

Met deze brief willen wij u informeren over de focusgroep waarvoor u benaderd bent door Agathos. Wij zijn vier studenten aan de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle. Voor ons afstuderen doen wij onderzoek naar de methode 'Estafettegezin', waar u mee werkt of waar u kennis van heeft genomen. Omdat deze methode nieuw is, wil Agathos weten welke betekenis u geeft aan de methode.

In deze brief geven wij een korte toelichting over onze werkwijze. Wij gaan een zogenaamde focusgroep houden. Deze groep bestaat uit professionals die werken met de methode 'Estafettegezin', en professionals die kennis hebben genomen van de methode, maar hier niet mee werken. Onder leiding van twee studenten, zal de focusgroep met elkaar in discussie gaan en meningen delen. Dit gebeurt aan de hand van een aantal thema's die wij van te voren hebben opgesteld. Centraal hierbij staat de vraag:

"Welke positieve en negatieve betekenissen geven de professionals aan de nieuwe methode 'Estafettegezin'?"

Wij hebben bewust voor deze mix van professionals gekozen, omdat het werken met de methode op deze manier van meerdere kanten belicht kan worden. Wij hopen dat er een dynamisch gesprek op gang zal komen. Het gesprek zal ongeveer anderhalf uur duren. Om het gesprek te analyseren, zullen wij achteraf het gesprek letterlijk uitschrijven. Wij dragen zorg voor wat er wordt gezegd. We garanderen dat de informatie die u met ons deelt volledig geanonimiseerd wordt. Delen van het gesprek komen in citaten terug in het onderzoeksverslag. We gebruiken een voicerecorder om het gesprek op te nemen. Ongeacht of u heeft gewerkt met deze methode of niet, uw bijdrage wordt zeer gewaardeerd. Mede door uw mening kunnen wij aanbevelingen schrijven voor Agathos. Hiermee kan zij de methode aanscherpen en verbeteren.

Het gesprek zal plaatsvinden op [DATUM]. De locatie hiervoor is [LOCATIE].

We zien uit naar het gesprek en we willen u alvast bedanken voor uw medewerking. Voor eventuele vragen kunt u mailen naar: [E-MAIL ADRES].

Met vriendelijke groeten,

Diana Veldkamp
Lisanne van der Horst
Herbert Dijk
Klarinda Evink